

Brussel, september 2004

De onderwijsvisitatie Psychologie

Een evaluatie van de kwaliteit van de opleidingen
Psychologie aan de Vlaamse universiteiten

De onderwijsvisitatie Psychologie

**Een evaluatie van de kwaliteit van de opleidingen
Psychologie aan de Vlaamse universiteiten**

De onderwijsvisitatie Psychologie

Exemplaren van dit rapport kunnen tegen betaling
verkregen worden op het

VLIR-secretariaat

Egmontstraat 5 - 1000 Brussel

Tel. 02 512 91 10 - Fax 02 512 29 96

secretariaat@vlir.be - www.vlir.be

Wettelijk depot: *D/2004/2939/5*

Woord vooraf

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Psychologie verslag uit over haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen die resulteren uit het onderzoek dat zij in oktober-december 2003 heeft verricht naar de kwaliteit van de academische opleidingen Psychologie. Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de universiteiten en van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) met betrekking tot de kwaliteitszorg van het academisch onderwijs.

De visitatie Psychologie is een van de laatste visitaties waarbij de in 2001 vernieuwde procedure voor de onderwijsvisitaties van de tweede ronde werd gevolgd. Immers, met de invoering van een accreditatiesysteem in Vlaanderen moet de visitatieprocedure opnieuw worden herwerkt zodat de visitaties optimaal in het kader van de accreditatie passen.

Het rapport van de visitatiecommissie is in de eerste plaats bedoeld voor de betrokken opleidingen en faculteiten, en is in het bijzonder gericht op kwaliteitshandhaving en -verbetering. Daarnaast wil het rapport ook de bredere samenleving inlichten over de wijze waarop de betrokken faculteiten omgaan met de kwaliteit van hun onderwijs. Aan deze opdracht wordt ruimschoots voldaan.

De lezer moet zich echter terdege realiseren dat het rapport slechts een momentopname biedt van het academisch onderwijs in de Psychologie in Vlaanderen en dat de rapportering van de visitatiecommissie slechts één fase is in het proces van kwaliteitszorg.

De visitatie Psychologie werd mede mogelijk gemaakt dankzij de inzet van al diegenen die binnen de universiteiten betrokken waren bij de voorbereiding en uitvoering ervan. Ik dank dan ook allen die hebben bijgedragen aan het goede verloop van deze visitatie. Daarnaast echter is de VLIR in het bijzonder veel dank verschuldigd aan de voorzitter en de leden van de visitatiecommissie voor de grote mate van deskundigheid en objectiviteit waarmee zij hun opdracht hebben uitgevoerd.

Als voorzitter van de VLIR ben ik er ten slotte van overtuigd dat de vele waardevolle bemerkingen en aanbevelingen van de visitatiecommissie zullen worden aangegrepen om de kwaliteit van het academisch onderwijs in de Psychologie in Vlaanderen verder te optimaliseren.

A. De Leenheer
Voorzitter VLIR

Inhoud

Woord vooraf	3
Deel 1: Algemeen deel	7
I. De onderwijsvisitatie Psychologie	9
1. Inleiding	9
2. De betrokken opleidingen	9
3. De visitatiecommissie	10
3.1. Samenstelling	10
3.2. Taakomschrijving	10
3.3. Werkwijze	11
4. Korte teugblik op de visitatie	12
5. Opzet en indeling van het rapport	12
II. Het referentiekader Psychologie	13
III. De drie opleidingen Psychologie in vergelijkend perspectief	17
1. Onderwijs- en opleidingsprofiel, doelstellingen en eindtermen.	17
2. Programma	18
2.1. Opbouw en inhoud van het programma	18
2.2. Onderwijsleersituatie	19
2.3. Toetsing en evaluatie	20
3. Eindverhandeling en stage	20
3.1. Eindverhandeling	20
3.2. Stage	22

4. Studenten	22
4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen	22
4.2. Slaagcijfers en rendementen	23
5. Studeerbaarheid	23
6. Afgestudeerden	24
6.1. Kwaliteit van de afgestudeerden	24
6.2. Waardering van de afgestudeerden	24
7. Opleiding als organisatie	24
8. Gebouwen en infrastructuur	25
9. Personeel en personeelsbeleid	26
10. Internationalisering	27
11. Onderzoekscapaciteit van het onderwijs	27
12. Interne kwaliteitszorg	28
IV. Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten	31
Deel 2: Opleidingsrapporten	35
1. Vrije Universiteit Brussel	37
De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Opvoedkunde	
2. Katholieke Universiteit Leuven	53
De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen	
3. Universiteit Gent	71
De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen	
Bijlagen	89
Bijlage 1: Personalia van de leden van de visitatiecommissie	91
Bijlage 2: Voorbeeld van bezoekschema	95

Algemeen deel

I. De onderwijsvisitatie Psychologie

1. Inleiding

In dit rapport brengt de visitatiecommissie Psychologie verslag uit van haar bevindingen over de academische opleiding Psychologie aan de Vlaamse universiteiten, die zij in de periode oktober tot december 2003, in opdracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad (VLIR) heeft bezocht.

Dit initiatief kadert in de werkzaamheden van de VLIR op het vlak van de externe kwaliteitszorg, waarmee de Vlaamse universiteiten gevolg geven aan de decretale verplichting ter zake.

2. De betrokken opleidingen

Ingevolge haar opdracht heeft de visitatiecommissie bezocht:

- van 15 t.e.m. 17 oktober 2003: Vrije Universiteit Brussel
Psychologie
- van 26 t.e.m. 28 november 2003: Katholieke Universiteit Leuven
Psychologie
- van 3 t.e.m. 5 december 2003: Universiteit Gent
Psychologie

De volgorde van de bezoeken is veelal bepaald door overwegingen van pragmatisch-organisatorische aard. De commissie is er zich van bewust dat deze volgorde, zij het impliciet, een invloed kan hebben gehad op de visitatie. Ze heeft er evenwel zorgvuldig voor gewaakt dat in alle opzichten vergelijkbare beoordelingen en adviezen tot stand kwamen.

3. De visitatiecommissie

3.1. Samenstelling

De visitatiecommissie Psychologie werd ingesteld door de VLIR bij besluit van 5 mei 2003.

De commissie had de volgende samenstelling:

Voorzitter:

Prof. dr. W.A. Wagenaar, hoogleraar psychologie, Universiteit Leiden en decaan University College (UCU), Universiteit Utrecht

Leden:

Prof. dr. A. Cleeremans, hoogleraar cognitieve en experimentele psychologie, Université Libre de Bruxelles

Prof. dr. H. Thierry, em. hoogleraar arbeids- en organisatiepsychologie, Universiteit van Tilburg.

Prof. dr. M. van den Hout, hoogleraar klinische psychologie, Universiteit Utrecht.

Prof. dr. W.H.F.W. Wijnen, em. hoogleraar ontwikkeling en onderzoek van het hoger onderwijs, Universiteit Maastricht.

Mevr M. Bronders, coördinator kwaliteitszorg verbonden aan het VLIR-secretariaat, trad op als secretaris van de commissie.

Voor een kort curriculum vitae van de leden van de visitatiecommissie wordt verwezen naar bijlage 1.

3.2. Taakomschrijving

De opdracht aan de visitatiecommissie, die in het instellingsbesluit is omschreven, luidde als volgt:

- a. op basis van de door de faculteiten aan te leveren informatie en door middel van ter plaatse te voeren gesprekken, zich een oordeel te vormen over de kwaliteit van de opleiding (inclusief de kwaliteit van de afgestudeerden) en over de kwaliteit van het onderwijsproces (inclusief de kwaliteit van de onderwijsorganisatie), mede gelet op de eisen/verwachtingen die voortvloeien uit de facultaire taak iedere student voor te bereiden op de zelfstandige beoefening van de wetenschap of de beroepsmatige toepassing van wetenschappelijk kennis;
- b. het doen van aanbevelingen om te komen tot kwaliteitsverbetering.

3.3. Werkwijze

3.3.1. Voorbereiding

De visitatiecommissie hield haar installatievergadering op 23 september 2003. Tijdens deze vergadering werden de commissieleden verder ingelicht over het visitatieproces en hebben zij zich voorbereid op de af te leggen bezoeken. Verder heeft de commissie op deze vergadering een referentiekader geformuleerd (zie II). Daarnaast werd het programma van de bezoeken opgesteld (zie bijlage 2) en werd een eerste bespreking gehouden van de zelfevaluatierapporten.

3.3.2. Bezoek aan de instellingen

De tweede bron van informatie wordt gevormd door de gesprekken die de commissie tijdens haar bezoek aan de desbetreffende faculteiten heeft gevoerd met alle geledingen die zijn betrokken bij het onderwijs in de psychologie.

Verder heeft de commissie kennis genomen van bijkomende informatie, zoals verslagen, voorbeelden van examenvragen, schriftelijk studiemateriaal, tijdschriften en handboeken, die door de opleidingen ter beschikking werden gesteld. Ook werden door de visitatiecommissie nog vóór de bezoeken een aantal eindverhandelingen opgevraagd en gelezen.

Tevens werden onderwijsruimten, practicumlokalen en labo's, computerfaciliteiten en bibliotheken bezocht. Deze hebben de commissie een goed beeld gegeven van de omgeving waarin het onderwijs plaatsvindt. Aan het einde van elk bezoek werden, na intern beraad van de visitatiecommissie, de voorlopige bevindingen mondeling gepresenteerd aan de gevisiteerde opleiding.

3.3.3. Rapportering

Als laatste stap in het visitatieproces heeft de commissie haar bevindingen, conclusies en aanbevelingen in voorliggend rapport vastgelegd. Bovendien heeft zij, overeenkomstig de bepalingen voor de visitaties in de tweede ronde, een letterscore toegekend aan 17 kwaliteitsaspecten.

De faculteiten werden in de gelegenheid gesteld om op de concepten van het rapport te reageren. De commissie heeft de reacties van de faculteiten in de mate dat zij zich hierin kon vinden in het rapport verwerkt.

4. Korte terugblik op de visitatie

De commissie kijkt met veel genoegen terug op haar werkzaamheden die ze, ondanks het veeleisende en tijdrovende karakter, met veel plezier en belangstelling heeft uitgevoerd. De leden van de commissie hebben met de hen toegekende opdracht de kans gekregen om het academisch onderwijs in de Psychologie in Vlaanderen van naderbij te bekijken en zich also een beeld te vormen van het psychologisch onderwijslandschap. Het verkregen beeld leidt tot waardering van de commissie voor het niveau waarop het onderwijs in de psychologie in Vlaanderen wordt gegeven.

De visitatie was voor de leden van de commissie ook een unieke gelegenheid om onder vakgenoten te reflecteren en te debatteren over de aard en de toekomst van dit onderwijs. Daarbij heeft de commissie tijdens haar gesprekken steeds getracht om, vanuit een kritische ingesteldheid, een constructieve bijdrage te leveren aan de kwaliteit van het Vlaams academische onderwijs in de Psychologie.

Met voorliggend rapport is voor de commissie de laatste stap in het proces gezet. Ze beschouwt dit rapport evenwel niet als een eindpunt maar als het begin van de hernieuwde inspanningen van de opleidingen tot verdere kwaliteitsverbetering. De commissie hoopt dan ook van harte dat de opleidingen hun voordeel doen met de suggesties die ze in het rapport geeft.

Tevens hoopt de visitatiecommissie dat voorliggend rapport in zijn geheel aan de buitenwereld nuttige informatie verschaft en een goed inzicht geeft in de kwaliteit van de gevisiteerde opleidingen. Zij heeft aangaande de problematiek van de instroom van studenten bovendien de vrijheid genomen zich met een aanbeveling te richten tot de VLIR met een verdere blik op de Vlaamse overheid.

Tot slot dankt de commissie bestuurders, medewerkers, studenten en afgestudeerden van de betrokken opleidingen die hebben bijgedragen aan het welslagen van deze visitatie door hun inspanningen tijdens de voorbereiding en de open dialoog tijdens de bezoeken. Zij heeft veel waardering voor het werk dat door velen is verzet en de hartelijke manier waarop zij overal werd ontvangen.

5. Opzet en indeling van het rapport

Het voorliggend rapport bestaat uit twee delen. In het eerste deel van het rapport beschrijft de visitatiecommissie in hoofdstuk 2 het referentiekader van waaruit zij de gevisiteerde opleidingen heeft beoordeeld. In hoofdstuk 3 worden de belangrijkste conclusies en bevindingen van de commissie per thema vergelijkenderwijs weergegeven.

In het tweede deel van het rapport brengt de commissie verslag uit over de verschillende opleidingen die zij heeft gevisiteerd. De deelrapporten werden geordend naar de chronologische volgorde van de bezoeken.

II. Referentiekader Psychologie

1. Inleiding

Voorafgaand aan de visitatie heeft de visitatiecommissie in onderhavig referentiekader de criteria vastgelegd waaraan naar haar oordeel een academische opleiding in de psychologie moet voldoen. Zij heeft daarbij aansluiting gezocht bij de uitgangspunten van de vorige visitatiecommissie psychologie die in 1995 de opleidingen heeft beoordeeld en de visitatiecommissie psychologie die in 2001 de Nederlandse opleidingen heeft bezocht. Wel heeft de visitatiecommissie deze uitgangspunten aangescherpt en aangepast aan de specifiek Vlaamse situatie. Tevens heeft de commissie zich gebaseerd op de Handleiding voor de onderwijsvisitaties in de tweede ronde van de VLIR (2001). Het referentiekader houdt nog geen rekening met de toekomstige bachelor-master structuur.

Het referentiekader heeft de achtergrond gevormd voor de discussie met de faculteiten. Het werd vooraf aan de opleidingen bekend gemaakt, zodat het tijdens het visitatiebezoek van de commissie kon worden bediscussieerd.

2. Doelstellingen en aard van de academische psychologie opleiding

Uitgangspunt vormt de psychologie als een zelfstandige opleiding met eigen doelstellingen, enerzijds ontleend aan het specifiek eigen disciplinaire karakter van de psychologie als wetenschap en anderzijds aan het veld van toepassingen waarop de opleiding voorbereidt. Mede bepalend voor de identiteit van de psychologie opleiding is de internationale herkenbaarheid en erkenning.

In algemene zin richt de psychologie zich op de wetenschappelijke bestudering van cognitieve en motivationele functies, en gedragsvariabelen die mensen (of dieren) vertonen in hun verhouding tot zichzelf en tot hun fysieke en sociale omgeving. Observatie en analyse van het gedrag vormen de meest gangbare methode voor de bestudering van waarnemings- en denkprocessen, kennisinhouden en gevoelens, en van de relaties tussen deze aspecten.

De data die nodig zijn voor analyse van mentale activiteiten als cognitie en emotie kunnen niet alleen verzameld worden uit directe observatie van gedrag. Veel gegevens worden verkregen uit gesprekken, rapporten en de interpretatie van uitdrukkingsbewegingen. De conclusies die daarbij getrokken worden vereisen een scholing, niet alleen met betrekking tot wetenschappelijk onderzoek maar ook tot de praktijk van de toegepaste psychologie. Voor de opleiding in de psychologie zijn deze gebieden van gelijk belang. De psychologie is een biopsychosociale wetenschap. Observatie en analyse van intrapsychische en interpsychische processen kunnen niet onafhankelijk geschieden van enerzijds kennis over de biologische fundering van het gedrag en anderzijds over de systemen waarbinnen deze plaatsvinden. Dit geldt voor alle subdisciplines van de psychologie.

Tevens is de bestudering van neurale activiteiten en van psychofysiologische processen onontbeerlijk voor het verwerven van inzicht en kennis met betrekking tot psychische functies. De aard van de psychologie brengt mee dat in deze discipline uiteenlopende analysemodellen worden gehanteerd voor de beschrijving en verklaring van bijvoorbeeld processen van neurofysiologische, intrapsychische, inter-individuele, institutionele of culturele aard. Een belangrijke taak van de psychologie is dan ook het leggen van verbanden tussen de verschillende verklaringsmodellen. Naast de traditionele methoden zoals experimentele, quasi-experimentele, differentiële, klinische en observatie, worden ook meer recente methoden zoals computationele modelvorming en confirmatorische factoranalyse toegepast in de verschillende gebieden van de psychologie.

Met betrekking tot de voorbereiding van de opleiding psychologie op de beroepsuitoefening verdient specifieke aandacht dat met name praktiserende psychologen in soortgelijke zin als medici beslissingen nemen die het (geestelijk) welzijn van individuele personen in belangrijke mate kunnen bepalen. Daarbij opereren psychologen niet uitsluitend in een één-op-één relatie. De context van het systeem waarvan een individuele persoon deel uitmaakt dient veelal in deze beslissing betrokken te worden. Een dergelijke systeembenadering kan betrekking hebben op paar-relaties, gezin, school, arbeidssituatie, sportbeoefening en andere instituties. Juist voor institutionele vormgeving in de samenleving is psychologische kennis van betekenis.

3. Gevolgen voor de inhoud van de opleiding

Voorgaande uitgangspunten leiden ertoe dat de opleiding psychologie, naar het oordeel van de visitatiecommissie, inhoudelijk tenminste de volgende componenten dient te omvatten:

- a. inleidingen in de belangrijkste deelgebieden van de psychologie, hier verder te noemen basisvakken, met name de psychologische functieleer (met inbegrip van de biologische psychologie), de ontwikkelingspsychologie, de klinische psychologie, de persoonlijkheidspsychologie, de sociale psychologie, de psychopathologie en de geschiedenis van de psychologie;

- b. de steunvakken (vanuit andere disciplines): de wetenschapsfilosofie, methodenleer en data-analyse en statistiek;
- c. onderwijs en oefening in de methoden van de psychologische wetenschap en vaardigheden voor de beroepspraktijk;
- d. naast globale kennis van de belangrijkste fundamentele gebieden en van de toepassingsgebieden die bij de betreffende opleiding worden aangeboden, specialisatie in ten minste een daarvan, ter voorbereiding op een loopbaan in de praktijk of ter voorbereiding van een loopbaan als onderzoeker;
- e. gesuperviseerde kennismaking met de beroepspraktijk in de vorm van een stage;
- f. het verrichten van zowel literatuuronderzoek als van een empirisch onderzoek.

4. Bestuurlijke en organisatorische randvoorwaarden

De visitatiecommissie neemt als uitgangspunt dat het eigen karakter van de psychologie-opleiding een zodanige bestuurlijke en organisatorische inbedding vereist dat de beslissingsbevoegdheid over het programma bij psychologen berust. Binnen de faculteit waar de psychologie-opleiding is ondergebracht vereist dit een besluitvormingsstructuur die voor de psychologie-opleiding een relatief autonome status impliceert, met mandaat om voor onderwerpen die voor de psychologie van specifiek belang zijn namens de faculteit op te treden.

Verder acht de visitatiecommissie geregeld landelijk overleg over kwalificaties voor beroepsuitoefening en beroepsethiek tussen de psychologie-opleidingen en met de beroepsvereniging van groot belang.

5. Enkele specifieke aandachtspunten

De belangrijkste punten waaraan de visitatiecommissie aandacht besteedt, zijn afgeleid uit de Handleiding voor de onderwijsvisitaties in de tweede ronde (VLIR, 2001), Hoofdstuk 3 waarin de te beoordelen kwaliteitsaspecten en aandachtspunten zijn beschreven.

Verder schenkt de visitatiecommissie bijzondere aandacht aan volgende punten:

- a. de mate van realisatie van de gehanteerde onderwijsconcepten.
- b. de gerichtheid van het programma op het “leren denken” met daarbij specifieke aandacht voor:
 - de verhouding toegepast onderzoek – fundamenteel onderzoek en de onderzoeksbetrokkenheid van de studenten;
 - de relatie tussen de inhoud van het programma en de toetsvormen.

- c. de zorg van de opleiding om de student te laten proeven van de wetenschappen met specifieke aandacht voor de mate waarin de student:
 - in aanraking wordt gebracht met de basis en de bronnen van de psychologie (het gebruik van tijdschriftartikelen en handboeken);
 - wordt geconfronteerd met probleemsituaties tijdens de opleiding
 - wordt gestimuleerd tot het ontwikkelen van een houding om na het afstuderen, onder meer via vakliteratuur, op de hoogte te blijven van de ontwikkelingen binnen hun vakgebied.
- d. de aandacht binnen de opleiding voor mondelinge en schriftelijke presentatie (van eigen onderzoeksresultaten).
- e. de mate waarin aandacht wordt geschonken aan vernieuwingen van het onderwijs door middel van moderne informatie- en communicatietechnologie.
- f. de opvattingen over en de omgang met elektronische leeromgevingen.
- g. de verhouding in de tijd besteed aan verschillende onderwijsvormen en de tijd besteed aan contactonderwijs.

III. De drie opleidingen Psychologie in vergelijkend perspectief

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de situatie aan de verschillende universiteiten met betrekking tot een aantal kwaliteitsaspecten inzake onderwijs, onderwijsorganisatie en randvoorwaarden. Per onderwerp geeft de visitatiecommissie haar bevindingen weer en verwijst hierbij naar de toestand aan de verschillende faculteiten. Deze wijze van voorstellen geeft de opleidingen de mogelijkheid zich, althans voor wat betreft de aangehaalde punten, ten opzichte van elkaar te positioneren.

De commissie besteedt in dit hoofdstuk voornamelijk aandacht aan de elementen die haar het meest in het oog zijn gesprongen of die zij belangrijk acht, en aan vaststellingen die zij in meer dan één faculteit heeft gedaan. Het is niet de bedoeling van de commissie de deelrapporten in dit hoofdstuk in detail te herhalen, al zullen bepaalde delen uit dit rapport wel terugkeren in de deelrapporten.

Ten slotte wil de commissie voorafgaand benadrukken dat de drie opleidingen die zij heeft beoordeeld van goed niveau zijn. Zij is positief over de binnen de opleidingen bereikte resultaten en geïnitieerde ontwikkelingen. Er is in alle opleidingen een vooruitgang geboekt ten opzichte van de vorige visitatie.

1. Onderwijs- en opleidingsprofiel, doelstellingen en eindtermen

De doelstellingen en eindtermen zijn naar het oordeel van de visitatiecommissie in alle zelfevaluaties helder en duidelijk geformuleerd. De commissie heeft in het bijzonder waardering voor de heldere indeling van de algemene eindtermen aan de UGent. Aan de K.U.Leuven valt op dat in de formulering veel belang wordt gehecht aan de presentatie van de psychologie als een wetenschappelijke discipline, al wordt dit volgens de visitatiecommissie evenwel minder goed gerealiseerd binnen bepaalde richtingen van de Klinische psychologie. Ook aan de opleiding van de UGent worden hoge ambities gesteld op het vlak van de wetenschappelijke vorming, maar twijfelt de commissie er aan of deze wel haalbaar zijn binnen de basisopleiding mede gezien de grote aandacht voor de beroepspraktijk binnen de richting

Klinische psychologie. Aan de VUB is gekozen voor een breed kader, maar mist de commissie toch enigszins een duidelijk overkoepelende samenhangende onderwijsvisie. Een dergelijk totaalconcept waarop het onderwijs wordt geënt, is bijvoorbeeld duidelijk aanwezig aan de K.U.Leuven waar het universiteitsbrede onderwijsconcept Begeleide Zelfstudie centraal wordt gesteld.

De doelstellingen en eindtermen voldoen in alle opleidingen aan de minimumeisen uit het referentiekader van de visitatiecommissie, zijn duidelijk van academisch niveau en onderscheiden van een hogeschoolopleiding, en geven voldoende tot ruime aandacht aan de academische vorming, de academische vaardigheden en de competentieontwikkeling.

De doelstellingen, eindtermen en onderwijskundige principes zijn in het algemeen beschouwd goed bekend bij het academisch personeel en de studenten. Enkel aan de VUB blijkt de bekendheid van de doelstellingen, eindtermen en onderwijskundige principes bij de studenten, ondanks de inspanningen die worden geleverd, minder te zijn.

Ten slotte meent de commissie dat de doelstellingen die de opleidingen zich stellen haalbaar zijn binnen de gegeven juridische en financiële randvoorwaarden, al werken een aantal decretale bepalingen en andere factoren zoals bijvoorbeeld de grote studentenaantallen te Leuven en te Gent, beperkend.

2. Programma

2.1. Opbouw en inhoud van het programma

Het programma van de K.U.Leuven is systematisch opgebouwd met veel aandacht voor integratie en coherentie, maar erg geleid door de geschiedenis van de discipline en minder door de toekomst ervan. De keuze heeft er volgens de commissie toe geleid dat de aansluiting met internationale ontwikkelingen is gemist. Het programma aan de UGent kent een interessante opbouw, maar in de eerste cyclus wordt wat te weinig aandacht besteed aan de samenhang tussen de opleidingsonderdelen en wordt een te weinig duidelijk beeld gegeven van het vervolg van de opleiding. De opbouw van het programma aan de VUB is uitstekend. Hier bestaat evenwel een duidelijk verschil tussen de beide afstudeerrichtingen die worden aangeboden door de Brusselse opleiding. Terwijl Arbeids- en organisatiepsychologie is opgebouwd vanuit een coherente visie op het vakgebied, resulteert Klinische psychologie uit een samenvoeging van verschillende basisdisciplines die elk een zekere eigenheid in het andere gebied hebben bewaard. De commissie vindt het trouwens een eigenaardige situatie dat de grootste afstudeerrichting geen eigen vakgroep heeft en het onderwijs binnen de Klinische psychologie voor het grootste deel wordt gegeven door personen die hun professionele identiteit ontlenen aan andere gebieden.

Verder valt op dat, daar waar aan de K.U.Leuven en de UGent de opleiding vanaf de eerste kandidatuur volledig afzonderlijk voor de psychologie studenten wordt

georganiseerd, de VUB er voor heeft geopteerd om een gemeenschappelijke eerste kandidatuur voor de psychologie en pedagogiek studenten in te richten. Beide keuzes hebben volgens de commissie voor- en nadelen zoals een later/vroeger tijdstip van de definitieve studiekeuze, een bredere/smaller introductie in de sociale gedragswetenschappen, een meer/mindere toespitsing op de eigenlijke psychologie vanaf het eerste jaar.

Ook de keuzeruimte binnen de opleidingen verschilt. Aan de K.U.Leuven hebben de licentiestudenten veel keuzemogelijkheden. De commissie ziet dit als een zeer positief punt. Aan de UGent is het aantal keuzemogelijkheden beperkt maar op zich wel voldoende. Aan de VUB is het aantal mogelijkheden erg klein -mede gezien de geringe omvang van de staf- en zou bijvoorbeeld de mogelijkheid tot het volgen van een beperkt aantal onderdelen bij andere Vlaamse universiteiten kunnen worden overwogen.

Het niveau van de opleidingen stemt in het algemeen tot tevredenheid. In het programma van de K.U.Leuven wordt veel zorg besteed aan de praktijkondersteunende opleidingsonderdelen en wordt uitdrukkelijk belang gehecht aan de onderzoeksgebondenheid van het programma met een uitstekende input vanuit de Theoretische psychologie. Verder is er een opvallend onderscheid tussen geesteswetenschappen versus positieve wetenschappen in het methodologie onderwijs. Ook het programma van de UGent sluit aan bij interessante en recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en het beroepenveld. Binnen de Klinische psychologie gaat wel veel aandacht naar de professionele vorming, met een spanning tussen de hoge ambitie op het vlak van de wetenschappelijke vorming en de realisatie ervan tot gevolg. De terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma is er voldoende tot goed. Aan de VUB zijn de aansluiting van het programma bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en de terugkoppeling van eigen onderzoek naar het onderwijs voor Arbeids- en organisatiepsychologie wat duidelijker dan voor Klinische psychologie. De inbreng vanwege praktijkdocenten en de goed gekozen discipline-overschrijdende opleidingsonderdelen dragen bij aan de inzetbaarheid van studenten in arbeidssituaties.

De aandacht voor het bijbrengen van communicatievaardigheden is vooral goed aan de UGent. Ook aan de K.U.Leuven en de VUB is weliswaar aandacht voor schriftelijke en mondelinge vaardigheden, maar dit kan nog beter. De aandacht voor ICT vaardigheden is zeer goed aan de UGent, goed aan de K.U.Leuven en bevredigend aan de VUB.

2.2. Onderwijsleersituatie

De opleidingen slagen er in om alle een gevarieerd tot zeer gevarieerd aanbod van onderwijsvormen aan te bieden. De commissie is in het bijzonder onder de indruk van een aantal innovatieve onderwijsvormen zoals het casusgericht onderwijs, het skillslab, de elektronische leeromgeving Claroline en het testpracticum, die binnen de opleiding van de UGent worden gebruikt.

Met betrekking tot het studiemateriaal heeft de commissie met instemming vastgesteld dat aan de UGent relatief weinig eigen syllabi maar vooral internationale tekstboeken worden gebruikt, waardoor de studenten reeds vroeg in de opleiding worden geconfronteerd met originele bronnen en recente literatuur. Ook aan de VUB wordt, naast eigen syllabi, relatief veel gebruik gemaakt van oorspronkelijk en recent materiaal. Aan de K.U.Leuven wordt relatief veel gewerkt met eigen syllabi en ander eigen onderwijsmateriaal.

2.3. Toetsing en evaluatie

Het niveau van de door de commissie bestudeerde examens is wisselend aan de UGent, goed aan de VUB en zeer hoog aan de K.U.Leuven. Aan de K.U.Leuven is daarenboven een goede mix van schriftelijke examens in de kandidaturen en mondelinge examens in de licenties. Aan de UGent worden, met instemming van de commissie, in de meeste gevallen schriftelijke examens georganiseerd. Aan de VUB heeft de commissie zich vragen gesteld over de doelmatigheid van de mix van schriftelijke en mondelinge examens op een 50/50 basis.

De commissie meent dat mondelinge examens een grote tijdsinvestering vragen van de staf die in het algemeen toch al een hoge werklast heeft. Ze heeft de opleidingen van de VUB en de K.U.Leuven (licenties) dan ook aanbevolen te overwegen om meer schriftelijke examens te organiseren. In dit verband wil de commissie benadrukken dat ook schriftelijke examens meer kunnen meten dan vaak wordt verondersteld.

Verder acht de visitatiecommissie het positief dat er aan de UGent een gevarieerd gebruik is van verschillende toetsvormen en dat binnen de innovatieve onderwijsvormen verschillende toetsmomenten worden ingelast. Ook het toetsen aan de hand van papers en/of taken, zoals aan de betrokken opleidingen reeds gebeurt maar in sommige gevallen nog kan worden uitgebreid, is een goede zaak. Wel moeten de opleidingen er over waken dat bij deze beoordelingsvorm de nodige feedback aan de studenten wordt verzekerd.

Wat betreft de beoordeling van de schriftelijke examens is aan de VUB wat meer uniformering noodzakelijk volgens de commissie.

3. Eindverhandeling en stage

3.1. Eindverhandeling

Uit de steekproef van eindverhandelingen die de commissie ter voorbereiding van haar bezoek aan de opleidingen grondig heeft bestudeerd, komt ze tot de vaststelling dat het niveau ervan aanvaardbaar tot goed is aan de K.U.Leuven en de VUB, en sterk wisselend met uitschieters naar beide kanten aan de UGent. Aan de K.U.Leuven stelt zich wel een probleem dat te maken heeft met het feit dat de studenten drie

jaar aan hun eindverhandeling werken en dat er op neer komt dat in de eerste licentie de onderwerpskeuze wordt bemoeilijkt doordat de student nog niet voldoende weet waarover het gaat, in de tweede licentie door sommige docenten geen voorrang wordt gegeven aan de begeleiding, en in de derde licentie het werk interfereert met de stage. Verder bestaat voor sommige afstudeerrichtingen ook een spanningsveld tussen het aanbod aan en de vraag naar onderwerpen.

Aan de UGent en de VUB bestaat binnen de opleiding duidelijk consensus over de criteria waaraan de eindverhandelingen moeten voldoen. Aan de K.U.Leuven wordt een dergelijk gemeenschappelijk beleid over de te stellen criteria gemist door de commissie. Verder heeft de commissie vastgesteld dat aan de K.U.Leuven en de UGent niet is vereist dat alle eindverhandelingen een empirisch onderzoek inhouden. Ook zuivere literatuurstudies worden aanvaard. De commissie is hier geen voorstander van omdat dergelijke eindverhandelingen enerzijds te moeilijk zijn omdat in feite vereist is dat een nieuwe visie wordt gegeven op iets waarnaar de experts al lang hebben gekeken, en anderzijds te makkelijk worden als wordt toegestaan dat het niet meer is dan een opsomming en ze resulteren in een puur mechanisch werk. De commissie heeft beide opleidingen in overweging gegeven om literatuuronderzoek enkel te laten uitvoeren indien dit is gekoppeld aan een goede theoretische vraagstelling. Ze heeft daarvan aan de UGent trouwens een aantal zeer goede voorbeelden aangetroffen.

De eindverhandeling zijn verder, ondanks de maatregelen die reeds aan sommige opleidingen werden genomen, omvangrijker dan gewenst. Aan de UGent en de VUB zijn de door de student geïnvesteerde tijd en het werk daarenboven zeker groter dan kan worden verwacht op basis van de begrote studietijd van respectievelijk 20 en 16 studiepunten. De commissie heeft de drie opleidingen aangeraden te overwegen om het werk te beperken in omvang bijvoorbeeld door, waar relevant, het te laten neerleggen in de vorm van een concept wetenschappelijk artikel.

De begeleiding van de eindverhandeling stemt tot tevredenheid aan de UGent. Aan de K.U.Leuven en de VUB is de begeleiding sterk afhankelijk van de promotor en in het geval van de VUB ook de vakgroep en de student zelf. Beide opleidingen zouden er volgens de commissie goed aan doen een minimum aan regels voor de begeleiding van de eindverhandeling vast te leggen.

Met betrekking tot de beoordeling van de eindverhandeling is het de commissie vooral opgevallen dat de oordelen aan de UGent in sommige gevallen aan de hoge kant liggen. Verder heeft de commissie de drie opleidingen aangeraden minder tijd te investeren in het lezen van de eindverhandeling door vele beoordelaars en meer in de feedback over het werk aan de studenten. Een door de beoordelaars in te vullen evaluatieformulier zoals gebruikt wordt aan de VUB zou hier voor de K.U.Leuven en de UGent reeds enig soelaas bieden. De commissie meent evenwel dat een mondelinge presentatie achteraf zeer waardevol zou zijn. Ze heeft de opleidingen in overweging gegeven op een creatieve wijze te zoeken naar alternatieve mogelijkheden voor de traditionele mondelinge verdediging, zoals bijvoorbeeld postersessies.

3.2. Stage

De stages krijgen aan alle opleidingen veel waardering van de commissie. Ze zijn zeer goed geregeld en beantwoorden aan de gestelde doelstellingen. De studenten zijn in het algemeen zeer tevreden over de gelopen stages.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen

De commissie stelt vast dat de instroom aan de K.U.Leuven en de UGent zeer omvangrijk is en zelf zorgwekkend groot is te noemen. Ook aan de VUB is de instroom langzaam aan heel groot geworden. De staf is evenwel proportioneel niet meegegroei met deze toenemende instroom. Een ander probleem dat zich aan alle opleidingen stelt betreft de heterogeniteit van de instroom waarop wordt gereageerd met een sterk selecterende eerste kandidatuur. De opleidingen leveren wel inspanningen om zo veel mogelijk studenten binnen boord te houden onder meer via vakantiecurssussen en gerichte informatieverstrekking, maar dit lost het probleem dat buiten de universiteiten wordt veroorzaakt niet op. De commissie heeft de opleidingen aanbevolen om actief na te gaan welke mogelijkheden er bestaan binnen de nieuwe regelgeving rond de flexibilisering van het hoger onderwijs om het grote percentage studenten dat in de eerste kandidatuur verdwijnt al eerder te bewegen om andere opleidingen te kiezen. De commissie betreurt dat de instellingen weinig tot geen mogelijkheden hebben om dit probleem anders aan te pakken. Ze meent dat het tijd wordt dat de discrepantie tussen het groeiend aantal studenten en de beperkte middelen om het personeel mee te laten groeien met deze toename wordt aangepakt. De commissie meent dat de Vlaamse overheid hierin een rol kan spelen door of meer mogelijkheden aan de universiteiten te geven om selecterend op te treden aan de poort of hen financieel meer armslag te geven. De opleidingen zouden dit probleem volgens de commissie best via de VLIR aankaarten bij de Vlaamse overheid.

Buitenlandse studenten zijn nauwelijks aanwezig in de opleidingen. Het hoogste percentage buitenlandse studenten is te vinden aan de VUB en schommelt over de periode '93-'94 t.e.m. '02-'03 rond 5%. Aan de K.U.Leuven en de UGent ligt het percentage voor dezelfde periode gemiddeld lager dan 2%. De lage participatie van buitenlandse studenten is deels het gevolg van de wetgeving op het punt van de onderwijstaal, maar de commissie stelt vast dat binnen de opleidingen ook geen beleid wordt gevoerd om buitenlandse studenten aan te trekken.

4.2. Slaagcijfers en rendementen

Vooraf wenst de commissie er op te wijzen dat het cijfermateriaal met betrekking tot studietrajecten en rendementen dat werd aangeleverd door de K.U.Leuven en de UGent helder en duidelijk is. De commissie is in het bijzonder ook lovend over de gedetailleerde loopbaananalyse die door de UGent werd uitgevoerd. Het betreffende cijfermateriaal van de VUB is niet direct inzichtelijk voor de commissie. De cijfers lijken alleszins niet opgesteld om direct inzicht te verschaffen en om te dienen als beleidskansen voor de faculteit. Het is de commissie trouwens ook niet duidelijk in hoeverre de cijfers leiden tot beleidsdoelen.

De commissie heeft vastgesteld dat de gemiddelde slaagcijfers in de eerste kandidatuur aan alle opleidingen laag zijn, hetgeen moet worden gesitueerd binnen de Vlaamse context. Aan de VUB valt op dat ook de slaagcijfers in de tweede kandidatuur nog vrij laag liggen, met een gemiddeld percentage over de periode '91-'92 t.e.m. '01-'02 van 65% ten opzichte van 79% aan de K.U.Leuven tot zelfs 85% aan de UGent. Volgens de commissie is een belangrijk beleidsdoel in het belang van de studenten en van de besteding van financiële middelen, om in de eerste kandidatuur de selectie zodanig te effectueren dat daarna de uitval tot een minimum kan worden beperkt. De opleiding van de VUB zal hieraan nog moeten timmeren.

Verder heeft de visitatiecommissie geconstateerd dat aan de K.U.Leuven de rendementen in de licenties zeer goed zijn, hetgeen doorslaggevend is aangezien de instroom in de tweede cyclus geheel onder de controle staat van de opleiding zelf. Aan de UGent en de VUB valt op dat in de tweede cyclus de slaagcijfers in de derde licentie wat lager liggen.

De gemiddelde studieduur is zeer goed aan de K.U.Leuven en goed aan de UGent. De commissie beschikt verder over onvoldoende gegevens om over dit aspect voor de VUB een grondige uitspraak te kunnen doen.

5. Studeerbaarheid

De commissie is positief over de studietijdmetingen die werden uitgevoerd aan de UGent en over de degelijke opvolging die wordt gegeven aan de resultaten ervan – die wel wat vreemde afwijkingen laten zien tussen de begrote en de werkelijke studietijd – binnen de opleiding. Aan de K.U.Leuven zijn op beperkte schaal gegevens verkregen aan de hand van studietijdmetingen voorhanden. Daar waar op het niveau van de kandidaturen een duidelijke relatie bestaat tussen de begrote en de reële studietijd, is de afstemming in de licenties minder duidelijk en voor een aantal opleidingsonderdelen beslist voor verbetering vatbaar. Aan de VUB wordt bij

de onderwijsevaluatie systematisch gepolst naar de verhouding begrote en werkelijk bestede studietijd. Het in de zelfevaluatie opgenomen cijfermateriaal is evenwel weinig onthullend over de werkelijke studietijd waardoor het voor de commissie niet eenvoudig is om een goede beoordeling te geven van de studeerbaarheid. De hoge uitval in de eerste kandidatuur geeft wel aan dat hier op het vlak van de studeerbaarheid nog verbetering mogelijk is. Het is de commissie wel positief opgevallen dat de voor studenten zeer toegankelijke docenten grote inspanningen leveren om de studeerbaarheid te vergroten met behulp van informatieverschaffing, studiebegeleiding en begeleidingsprogramma's, en aantrekkelijke leeromgevingen. Ook aan de K.U.Leuven en de UGent worden op het vlak van studiebegeleiding en -advisering veel en goede initiatieven genomen.

Met betrekking tot de ombudsfunctie die aan de verschillende opleidingen wordt ingevuld, heeft de commissie in het algemeen ernstige twijfels over een systeem waar de studenten bij een ombudspersoon in beroep moeten gaan die deel uitmaakt van het beslissingsproces binnen de opleiding waartegen de studenten bezwaar maken. Aan de VUB wordt dit probleem ondervangen doordat een plaatsvervangende ombudspersoon wordt ingeschakeld die geen lid is van de betrokken opleiding en faculteit.

6. Afgestudeerden

6.1. Kwaliteit van de afgestudeerden

Onder andere op basis van de gesprekken die de commissie heeft gevoerd met de afgestudeerden van de verschillende opleidingen, beoordeelt zij het niveau van de afgestudeerden van de drie opleidingen als goed.

6.2. Waardering van de afgestudeerden

De afgestudeerden van de verschillende opleidingen waarmee de commissie sprak zijn allen tevreden over de genoten opleiding en voelen zich goed voorbereid op het beroepenveld. De opleiding van de UGent heeft – tot waardering van de commissie – als enige van de drie betrokken opleiding een bevraging van het werkveld georganiseerd. Daaruit blijkt dat de Gentse afgestudeerden in het algemeen positief worden gewaardeerd door externe werkgevers. Aan de K.U.Leuven en de VUB heeft de commissie met betrekking tot het ontbreken van dergelijke gegevens aangeraden bevragingen van het werkveld over de opleiding te systematiseren.

7. Opleiding als organisatie

De organisatiestructuur is vooral aan de UGent helder en transparant. De Gentse opleiding Psychologie heeft een vrij autonome positie binnen de faculteit waar-

onder ze ressorteert en de feitelijke organisatie en inrichting van het onderwijs liggen via de Opleidingscommissie bij de psychologen zelf. De zelfstandigheid van de opleiding en de effectiviteit van de opleidingscommissie zorgen er voor dat er geen storende hiërarchische verhoudingen zijn. De structuur functioneert goed door de inzet van de staf, maar de structurele verankering is wel kwetsbaar door de sterke afhankelijkheid van individuele personen. Ook aan de VUB is de organisatiestructuur helder beschreven. De beslisstructuur is wel tamelijk complex met veel inspraakmogelijkheden hetgeen enerzijds tegemoet komt aan de wensen van inspraak door vele geledingen, maar er anderzijds toe leidt dat besluiten in sommige gevallen veel tijd vergen. Verder wordt over de inhoud van de opleiding ook meebeslist door niet-psychologen, een wat ongewenste situatie naar het oordeel van de commissie. De organisatiestructuur aan de K.U.Leuven is volgens de commissie niet op elk onderdeel helder en transparant. Meer bepaald wordt een matrixstructuur van vier studierichtingen en twaalf onderzoekseenheden gehanteerd die enige onduidelijkheid laat bestaan over gezagsverhoudingen hetgeen finaal leidt tot onevenwichtigheden in belasting en ongenoegen bij het personeel. Meer sturing op dit vlak is wenselijk volgens de commissie. Wel lijkt het departement Psychologie in grote mate eigen beslissingen te kunnen realiseren binnen het besluitvormingsproces van de faculteit waarvan het deel uitmaakt.

Aan de UGent verloopt de interne verdeling van middelen mede dankzij het uitstekende management van de faculteit, zeer goed. Tevens positief is het feit dat aan de kern van de opleiding een partieel beta-statuut is toegekend. De daaruit voortvloeiende extra middelen maken de realisatie van een aantal aspecten in de licenties, zoals bijvoorbeeld de innovatieve onderwijsvormen, mogelijk. Wel merkt de commissie dat dit statuut ten aanzien van de personeelsomkadering de achterstand heeft verkleind, maar geen betere situatie met zich heeft meegebracht ten aanzien van beide andere universiteiten. Ook aan de VUB houden de financiële middelen voor zover tot uitdrukking komend in de personeelsomvang, geen gelijke tred met de toenemende instroom, hetgeen gevolgen heeft voor het onderwijs. Aan de K.U.Leuven is het de commissie opgevallen dat de interne allocatie van universitaire middelen traag verloopt.

8. Gebouwen en infrastructuur

Tijdens haar verblijf aan de verschillende universiteiten heeft de visitatiecommissie de infrastructuur bezocht om zich een oordeel te kunnen vormen over de faciliteiten waarover de betrokken opleidingen beschikken.

De commissie is van oordeel dat de drie opleidingen over voldoende en in het algemeen beschouwd goed uitgeruste onderwijslokalen beschikken. Ook de laboratoria en practicaruimten zijn zeer goed tot uitstekend en de testotheken zijn goed uitgerust. Uitstekende initiatieven die de commissie in het bijzonder zijn opgevallen zijn het testpracticum en het Skillslab aan de UGent.

De inrichting van de bibliotheken is goed aan de UGent en de VUB tot prachtig aan de K.U.Leuven. Aan de K.U.Leuven en de UGent beschikken de bibliotheken ook

over een zeer goed boeken- en tijdschriftenbestand. Aan de VUB is het tijdschriftenbestand wat aan de magere kant, maar de toenemende elektronische toegang heeft dit euvel inmiddels opgevangen.

De ICT-voorzieningen zijn zeer goed aan de K.U.Leuven en goed aan de VUB en de UGent, al zullen ze aan deze laatste in de toekomst wel moeten worden uitgebreid. Interessante initiatieven zijn verder het leer- en toetsplatform Toledo aan de K.U.Leuven, het elektronisch leerplatform Claroline aan de UGent en de laptopklas aan de VUB.

9. Personeel en personeelsbeleid

De commissie wenst er vooraf op te wijzen dat zij grote waardering heeft voor het kwalitatieve en kwantitatieve materiaal met betrekking tot het personeel dat de betrokken opleidingen hebben aangeleverd. Wel mist de commissie 'harde' gegevens over het personeelsbestand om, zeker in vergelijkend perspectief, 'harde' uitspraken te doen over de personeelsomvang. De onduidelijkheid van de gegevens heeft onder meer te maken met de organisatiestructuur, diensten die worden geleverd aan derden, voltijds-deeltijds aanstellingen, de door de jaren heen veranderde opstelling van de cijfers. Niettemin heeft de commissie kunnen vaststellen – hier zijn heel wat aanwijzingen voor – dat het personeel in het algemeen beschouwd een hoge werklust heeft. Het verbaast haar dan ook dat wordt vastgehouden aan een aantal zeer tijdsintensieve activiteiten zoals mondelinge examens, het beoordelen van eindverhandelingen door meerdere beoordelaars ...

Aan de K.U.Leuven lijkt de omvang van het ZAP in totaliteit voldoende. Wel is de verdeling van de onderwijsstaak over de verschillende personeelsleden niet altijd evenwichtig. Verder is het de commissie opgevallen dat het BAP-bestand zeer groot is en dat er in de verhouding AAP-BAP/ZAP een duidelijk numeriek overwicht is van de eerste personeelsgroep. Aan de UGent is de omvang van het personeelsbestand niet meegegroeid met de enorme toename van het aantal studenten. Aan de VUB is de omvang van het personeel relatief klein ten aanzien van het aantal studenten en de commissie wijst er op dat de universiteit op dit vlak een belangrijke taak heeft om de kwaliteit van onderwijs en onderzoek bij een nog grotere instroom te waarborgen. Verder is er aan de VUB dringend nood aan ATP-personeel voor de technische ondersteuning van de labo's.

De waaier aan specialisaties binnen de staf is aan de drie opleidingen voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. De onderzoekskwaliteit van de staf is in het algemeen beschouwd voldoende tot goed aan de UGent en de VUB. Aan de VUB heeft de commissie wel vastgesteld dat niet alle ZAP-leden aan het onderzoeksprogramma deelnemen en zou verder de oprichting van een eigen vakgroep Klinische psychologie de organisatorische voorwaarden voor het doen van klinisch psychologisch onderzoek voor de betreffende personeelsleden aanzienlijk verbeteren. Aan de K.U.Leuven, waar het departement Psychologie zich profileert op het gebied van wetenschappelijke kwaliteit, zouden volgens de com-

missie aan alle personeelsleden hoge eisen op onderzoeksvlak moeten worden gesteld. Momenteel bestaan er grote verschillen wat betreft de productie van wetenschappelijk werk en het verwerven van onderzoeksfondsen.

De didactische kwaliteiten van de staf zijn in het algemeen beschouwd goed. Aan alle opleidingen is er ook een opvallend groot engagement van de docenten voor het onderwijs. Aan de UGent en de VUB is het de commissie verder opgevallen dat een belangrijke en gewaardeerde bijdrage aan de opleiding vanuit het beroepenveld wordt geleverd.

Voor wat betreft de genderproblematiek wordt door de opleiding van de UGent een duidelijk gelijke kansenbeleid gevoerd. Het aantal vrouwelijke stafleden is goed in absolute zin. Aan de K.U.Leuven valt op dat vooral in het ZAP-bestand weinig vrouwen zijn. Aan de VUB wordt geen duidelijk gelijke kansenbeleid gevoerd en ook hier bestaat de meerderheid van de staf uit mannen. De commissie wijst er op dat voor de merendeels vrouwelijke studenten geschikte rolmodellen van groot belang zijn. Het is trouwens een wat vreemde situatie dat de grote meerderheid van de afgestudeerden vrouwen zijn, terwijl de staf vooral mannelijke leden telt.

Met betrekking tot het evaluatie-, benoemings- en beoordelingsbeleid valt positief op dat aan de UGent een stijgende tendens is tot externe rekrutering. Aan de VUB lijkt het er op dat interne kandidaten voorrang krijgen, hetgeen ter verfrissing van het kader niet optimaal is. Aan de K.U.Leuven zou bij de vervulling van toekomstige vacatures vooral aandacht moeten gaan naar de toekomst van de psychologie in plaats van het automatisch voortzetten van bestaande leeropdrachten.

10. Internationalisering

De internationalisering van het onderwijs is onvoldoende aan de drie opleidingen. Zowel de inkomende als uitgaande studentenmobiliteit is beperkt, in sommige gevallen is ook de belangstelling van de docenten beperkt of is er nauwelijks beleid. De commissie is zich bewust van een aantal structurele beperkingen die hierbij een rol spelen, maar acht het niettemin gewenst dat de opleidingen op dit vlak inspanningen leveren. In het kader van een groter wordend Europa zal de uitwisseling een steeds groter belang krijgen en zullen grensoverschrijdende initiatieven noodzakelijk zijn volgens de commissie.

11. Onderzoekscapaciteit van het onderwijs

In dit hoofdstuk zijn de verschillende aspecten die betrekking hebben op de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs die verspreid in het rapport aan bod komen, samengebracht. Op die manier komt de verwevenheid van onderwijs en onderzoek, een essentieel kenmerk van het academisch onderwijs, duidelijker tot uiting.

De commissie vindt de globale onderzoeksfilosofie van de opleidingen goed. Aan de K.U.Leuven wordt uitdrukkelijk belang gehecht aan de onderzoeksgebondenheid

van het onderwijs. In de realisatie bestaat evenwel een grote diversiteit tussen de verschillende groepen en veel van het onderzoeksgerichte wordt bepaald door de uitstekende input vanuit de Theoretische psychologie. Ook aan de UGent sluit het programma aan bij interessante en recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en is de terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma voldoende tot goed. Wel gaat binnen de Klinische psychologie veel aandacht uit naar de professionele vorming. Aan de VUB zijn deze beide aspecten wat duidelijker voor de Arbeids- en organisatiepsychologie dan voor de Klinische psychologie, waar de oprichting van een eigen vakgroep een verbetering zou betekenen op het vlak van de organisatorische voorwaarden voor het doen van onderzoek.

De waaier aan specialisaties is aan de drie opleidingen voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. De richting Arbeids- en organisatiepsychologie van de VUB moet er, gezien de beperkte omvang van de staf, wel over waken dat het uitbouwen van een deelprogramma Economische psychologie in verdere versnippering van specialisaties zou resulteren. De onderzoekskwaliteit van de staf is voldoende tot goed aan de UGent. Het onderzoeks-aandeel van de medewerkers is algemeen beschouwd goed. De publicaties zijn vrijwel over het gehele gebied op niveau. Ook aan de VUB is de onderzoekskwaliteit van de staf voldoende tot goed, al nemen niet alle ZAP-leden deel aan het onderzoeksprogramma en dient er op te worden toegezien dat de toenemende onderwijsbelasting de onderzoeksomvang niet doet afnemen. Aan de K.U.Leuven valt de opvallende aandacht op binnen de opleiding voor het onderscheid tussen geesteswetenschappen versus positieve wetenschappen. Dit onderscheid komt vooral tot uiting in de keuzeproblemen met betrekking tot de eindverhandeling, het vrij grote aantal literatuurscripties, de grote aandacht voor methoden van kwalitatief onderzoek en de grote belangstelling van de studenten voor het geesteswetenschappelijk aspect. Indien het departement een bijzondere positie wenst te geven aan de geesteswetenschappen dan had er volgens de commissie voor moeten worden gezorgd dat op dit vlak qua onderzoek internationale voortreffelijkheid had moeten zijn bereikt. Niet elke onderzoeksgroep is evenwel even sterk in internationale publicaties en het verwerven van onderzoeksfondsen.

12. Interne kwaliteitszorg

Aan de verschillende universiteiten worden op het vlak van de interne kwaliteitszorg goede initiatieven genomen en wordt permanent zorg besteed aan de kwaliteit van het onderwijs. De bij de interne kwaliteitszorg betrokken commissies blijken in het algemeen goed te functioneren. Ook de procedures voor de onderwijsevaluatie lijken goed te werken. Aan de UGent is verder opgevallen dat de opleiding ook veel aandacht heeft voor onderwijsvernieuwing via verschillende projecten die hun vertaling krijgen in het onderwijs, maar ook aan de K.U.Leuven en de VUB worden behoorlijke inspanningen geleverd op het vlak van onderwijsinnovatie.

De studenten worden aan de drie opleidingen goed betrokken bij onderwijs-evaluaties en curriculumvernieuwing en zij zijn in het algemeen beschouwd tevreden over hun inspraakmogelijkheden. Aan de VUB blijkt wel weinig interesse te zijn vanwege de studenten om te participeren in bestuurlijke organen. Aan de K.U.Leuven zou de studentenwerking nog beter kunnen worden ondersteund door de faculteit.

Op het vlak van onderwijsprofessionalisering worden aan de drie universiteiten goede initiatieven genomen op het centraal en/of facultair niveau. Aan de UGent blijken de meeste jonge docenten ook daadwerkelijk deel te nemen aan de geboden mogelijkheden tot verdere professionalisering.

Zelfevaluatierapport

Ter voorbereiding van het bezoek van de visitatiecommissie heeft elke opleiding een zelfevaluatierapport geschreven. Het rapport van de K.U.Leuven is van buitengewone kwaliteit en uitermate volledig en de commissie is onder de indruk van het vele voorbereidend werk dat werd geleverd en de kwaliteit ervan. Ook het zelfevaluatierapport van de UGent is een uitermate volledig, degelijk, zeer leesbaar en toegankelijk werkstuk. Het rapport van de VUB is een keurig stuk waarin op bepaalde onderwerpen wat dieper kon zijn ingegaan. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd met de verschillende geledingen waren in dit geval dan ook zeker een goede aanvulling van de lectuur van het zelfevaluatierapport.

Opvolging visitatie eerste ronde

De visitatiecommissie merkt op dat de procedurele opvolging van de vorige visitatie goed is verlopen bij alle opleidingen. Er is in elk geval op verschillende vlakken vooruitgang geboekt aan alle universiteiten.

IV. Vergelijkende tabel kwaliteitsaspecten

In de hierna volgende tabel wordt het oordeel van de commissie op de kwaliteitsaspecten die samen het kwaliteitsprofiel van de opleiding vormen, weergegeven. De letterscores geven aan in welke mate de bij de visitatie betrokken opleiding voor het betreffende kwaliteitsaspect aan de gestelde eisen voldoet. Voor het toekennen van de letterscores heeft de commissie zich gebaseerd op haar referentiekader en op de aandachtspunten die als index voor het betreffende kwaliteitsaspect gelden. Het referentiekader van de commissie wordt beschreven op p. 13 e. v. van dit visitatierapport. De aandachtspunten zijn terug te vinden in de 'Handleiding voor de onderwijsvisitaties in de tweede ronde (VLIR, 2001). De commissie heeft haar beoordeling ook geplaatst in het perspectief van haar (inter)nationale ervaring met vergelijkbaar universitair onderwijs en in het licht van de andere opleidingen die bij de visitatie zijn betrokken.

Verder wil de commissie er op wijzen dat de toegekende scores per kwaliteitsaspect een samenvatting zijn van een groter aantal aandachtspunten. Achter elk kwaliteitsaspect zitten dus diverse (zeer goede, goede en minder goede) aandachtspunten die meespelen in de beoordeling, hetgeen uiteraard duidelijker tot uiting komt in de tekst dan in de 'scoretabel'. Bij het toekennen van de scores heeft de commissie een gewogen gemiddelde gemaakt van haar beoordeling van deze aandachtspunten.

Vanzelfsprekend moeten de tabel en de daar in opgenomen letterscores gelezen en geïnterpreteerd worden in samenhang met de oordelen die in de tekst van het rapport zelf (vergelijking en deelrapporten) worden gemaakt. Het is de bedoeling om, door de opleidingen naast elkaar te plaatsen, een beter zicht te geven op de diversiteit in kwaliteit. En, hoewel door de presentatievorm de neiging zal toenemen om universiteiten of opleidingen te rangordenen, zal het voor iedereen duidelijk zijn dat de kwaliteit van een opleiding niet terug te brengen is tot één cijfer. De vele facetten van kwaliteit zijn niet zo maar optelbaar en het aanbrengen van een rangorde zou de werkelijkheid geweld aan doen.

Het gehanteerde scoresysteem neemt de volgende vorm aan:

A = zeer goed

Met betrekking tot het kwaliteitsaspect is een niveau gerealiseerd dat in alle opzichten (alle aandachtspunten) zeer goed is en internationale vergelijking kan doorstaan. Voor dit aspect kan de beoordeelde opleiding als voorbeeld functioneren.

B = goed

Het niveau van het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de verwachtingen en is het product van een doordacht beleid.

C = voldoende

Het kwaliteitsaspect beantwoordt aan de basisstandaard of basisnorm voor een universitaire opleiding

D = onvoldoende

Het kwaliteitsaspect ligt beneden de gestelde verwachting. Beleidsaandacht op dit punt is nodig.

E = volstrekt onvoldoende

Het kwaliteitsaspect beantwoordt in het geheel niet aan de gestelde verwachting. Het lage niveau heeft een kwaliteitsverlies voor de opleiding als gevolg.

	VUB	K.U.Leuven	U Gent
1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen	C	B	B
2. Opbouw en inhoud van het programma	B	B	B
3. Onderwijsleersituatie	B	B	A
4. Toetsing en evaluatie	C	B	C
5. Eindverhandeling	C	C	C
6. Stage	A	A	A
7. Studentenprofiel en studentenaantallen	C	C	C
8. Slaagcijfers en rendementen	C	A	B
9. Studeerbaarheid	B	B	A
10. Kwaliteit van de afgestudeerden	B	B	B
11. Waardering van de afgestudeerden vanuit het beroepenveld	B	B	B
12. Opleiding als organisatie	C	C	B
13. Gebouwen en infrastructuur	B	A	A
14. Personeel en personeelsbeleid	C	B	A
15. Internationalisering	D	D	D
16. Onderzoekscapient van het onderwijs	B	C	B
17. Interne kwaliteitszorg	B	B	A

Deel 2

Opleidingsrapporten

Vrije Universiteit Brussel

De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Opvoedkunde van de Vrije Universiteit Brussel¹

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen

Blijkens de informatie in het zelfevaluatierapport moet de opleiding in de psychologie een bijdrage leveren tot het psychologisch denken, het psychologisch handelen en het psychologisch wetenschappelijk onderzoek. Het psychologisch denken verwijst naar de brede theoretische basis waarop de opleiding moet gebaseerd zijn, het psychologisch handelen naar het feit dat de psychologie ook een toegepaste wetenschap is en het psychologisch wetenschappelijk onderzoek naar het feit dat het onderwijs gebaseerd is op resultaten van het wetenschappelijk onderzoek en de opleiding de studenten ook voorbereidt op het zelfstandig uitvoeren van wetenschappelijk verantwoord onderzoek.

De opleiding psychologie heeft, aldus het zelfevaluatierapport, als eerste bedoeling de studenten voor te bereiden in de brede zin om psycholoog te worden. Daarnaast laat de opleiding een meer specifieke vorming toe in functie van de belangstelling van de student. Deze specificiteit komt overeen met de afstudeerrichtingen die worden en zullen worden aangeboden, met name de klinische psychologie, de arbeids- en organisatiepsychologie en de (toekomstige afstudeerrichting) cognitieve en fysiologische psychologie.

De algemene doelstellingen worden in het zelfevaluatierapport vertaald naar doelstellingen en eindtermen van de drie afstudeerrichtingen.

1. Inmiddels is de benaming van de faculteit veranderd in 'Faculteit voor Psychologie en Educatiewetenschappen'

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de doelstellingen en eindtermen die de opleiding zich stelt helder en duidelijk zijn qua formulering. Ze omvatten tevens de minimumeisen die de commissie in haar referentiekader voor opleidingen psychologie heeft geformuleerd. Het niveau is duidelijk academisch en onderscheiden van een hogeschoolopleiding. De academische vorming, de academische vaardigheden en de competentieontwikkeling (het geïntegreerd verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen) krijgen voldoende aandacht in de doelstellingen en eindtermenformulering. De onderwijskundige principes zijn duidelijk afgestemd op het bereiken van succes bij individuele studenten.

Een overkoepelende samenhangende onderwijsvisie ontbreekt evenwel enigszins. Momenteel heeft de niet zo grote faculteit gekozen voor een breed kader waarin ongeveer alles kan passen waardoor in de opleiding versnippering optreedt en de onderlinge samenhang verloren gaat. De commissie meent dat beter kan worden gekozen voor een gespecialiseerd kader met een klein aantal specifieke onderwerpen.

De doelstellingen, eindtermen en onderwijskundige principes zijn goed bekend bij het academisch personeel. Bij de studenten is dit, ondanks het feit dat hieraan aandacht wordt besteed bij de aanvang van het onderwijs, minder het geval. Verder zou de voorlichting en informatie over de bijdrage van de diverse opleidingsonderdelen in de opleiding kunnen verbeteren.

Ten slotte meent de visitatiecommissie dat de doelstellingen die de opleiding zich stelt haalbaar zijn binnen de gegeven juridische en financiële randvoorwaarden, al bemoeilijkt een aantal decretale bepalingen, zoals de toelatingsvoorwaarden en de taalregeling, de realisatie van een aantal doelen.

2. Programma

2.1. Opbouw en inhoud van het programma

De opleiding psychologie omvat vijf studiejaar: twee kandidaturen (eerste cyclus) en drie licenties (tweede cyclus). De eerste kandidatuur is gemeenschappelijk voor de psychologie en pedagogiek studenten. De definitieve keuze voor Psychologie of Pedagogische wetenschappen gebeurt in de tweede kandidatuur. Na de kandidaturen kiezen de studenten Psychologie vervolgens voor een specifieke richting, zijnde Klinische psychologie of Arbeids- en organisatiepsychologie. Met de invoering van de bachelor-master structuur zullen de studenten ook kunnen kiezen voor de richting Cognitieve en fysiologische psychologie die dan van start zal gaan. De eerste cyclus, die een basisvormend karakter heeft, omvat een voor alle studenten verplicht programma. In de eerste kandidatuur volgen de studenten naast de twee grote 'inleidingen' tot het vakgebied – een inleiding tot de psychologie en een inleiding tot de pedagogiek – 'hulpvakken' die samen een breed domein van achter-

grondkennis en praktische werkmethode beslaan. Het zijn de fysiologische wetenschappen (zoals algemene menselijke fysiologie en anatomie van de hersenen), de exacte wetenschappen (kwantitatieve methoden, beschrijvende statistiek), de menswetenschappen (zoals sociologie en antropologie) en de wijsbegeerte (waaronder de logica). In de tweede kandidatuur komen de verschillende disciplines binnen de psychologie aan bod en wordt daarnaast zowel aan de fysiologische kennis als aan de psychologische onderzoeksmethoden verdere aandacht besteed.

In de tweede cyclus maken de studenten een keuze tussen enerzijds de klinische richting of anderzijds de richting van de arbeids- en organisatiepsychologie. De afstudeerrichting Klinische psychologie is sterk toegespitst op psychodiagnostisch en persoonlijkheidsonderzoek. De afstudeerrichting Arbeids- en organisatiepsychologie concentreert zich op de organisatorische analyse en op de sociologische en fysiopathologische aspecten van arbeid, waarnaast ook een pakket economische psychologie wordt aangeboden. In de eerste en de tweede licentie is er naast de verplichte opleidingsonderdelen die specifiek zijn voor de gekozen afstudeerrichting, nog een aantal verplichte opleidingsonderdelen die gemeenschappelijk zijn voor beide afstudeerrichtingen. In de derde licentie zijn in het programma van beide afstudeerrichtingen de eindverhandeling en de stage geprogrammeerd.

Voor houders van een eindexamen van een hogeschoolopleiding van één cyclus, van een hogeschoolopleiding van twee cycli, van een diploma licentiaat van de Koninklijke Militaire School en van een academisch diploma bestaat de mogelijkheid om een éénjarig kandidatuursprogramma te volgen. De opleiding kan ook deeltijds worden gevolgd.

Naast het dagprogramma verzorgt de opleiding verder ook een begeleidingsprogramma psychologie dat zich richt naar de beroepsactieve bevolking.

Oordeel visitatiecommissie

Met betrekking tot de opbouw van het programma is het de visitatiecommissie opgevallen dat er een duidelijk verschil bestaat tussen beide afstudeerrichtingen. Arbeids- en organisatiepsychologie is met name opgebouwd vanuit een coherente visie op het vakgebied terwijl Klinische psychologie resulteert uit een samenvoeging van verschillende basisdisciplines die ieder een zekere eigenheid in het andere gebied hebben bewaard. Het risico daarvan is dat de Klinische psychologie eerder wordt gezien als een toepassingsgebied dan als een eigen discipline, en dat de studenten bijgevolg niet voldoende op de hoogte raken van het meer strikt Klinisch psychologisch onderzoek. De commissie vindt het een eigenaardige situatie dat de grootste afstudeerrichting geen eigen vakgroep heeft en het onderwijs binnen de Klinische psychologie voor het grootste deel wordt gegeven door personen die hun professionele identiteit ontleen aan andere gebieden.

De opbouw van het programma is gedeeltelijk ook bepaald door de heterogeniteit van de instroom. Daardoor heeft de eerste kandidatuur een sterk selecterende werking, hetgeen ook uit de doorstroomcijfers blijkt (zie verder).

Verder meent de commissie dat het samengaan van Psychologie en Pedagogiek in de eerste kandidatuur voor- en nadelen heeft. Enerzijds laat het de studenten toe hun keuze voor een van beide opleidingen op een relatief laat moment te maken. Een ander voordeel is dat er een brede introductie in de sociale gedragswetenschappen wordt gegeven aan de studenten. Anderzijds is de toespitsing op de eigenlijke psychologie in de eerste kandidatuur minder.

Het aantal keuzemogelijkheden in het programma is erg klein, hetgeen deels verband houdt met de geringe omvang van de staf. Niettemin meent de commissie dat bijvoorbeeld de mogelijkheid om een beperkt aantal onderdelen bij andere Vlaamse universiteiten te volgen wel vergroot zou kunnen worden. Dit weerhoudt de commissie er echter niet van te oordelen dat de opbouw van het programma uitstekend is en de studenten zeer zeker brengt op het niveau waarop zij verantwoord als psycholoog kunnen functioneren. De studenten menen zelf dat de breedte van het programma voor hen aantrekkelijk is. De inbreng van praktijkdocenten draagt aanzienlijk aan de verbreding bij. Vanuit het brede perspectief wordt ook veel aandacht besteed aan discipline-overschrijdende opleidingsonderdelen die goed zijn gekozen en zeker bijdragen aan de inzetbaarheid van studenten in arbeidssituaties.

Het niveau van het programma is alleszins aanvaardbaar. De aansluiting van het programma bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en de terugkoppeling van eigen onderzoek naar het onderwijs is voor Arbeids- en organisatiepsychologie wat duidelijker dan voor de Klinische psychologie. De studenten worden van bij de aanvang betrokken in het lopend onderzoek, onder andere via de deelname aan experimenten. De aandacht voor mondelinge en schriftelijke vaardigheden is weliswaar aanwezig -zo moeten de studenten doorheen de opleiding presentaties houden en werkstukken schrijven- maar kan beter. De aandacht voor ICT-vaardigheden is bevredigend.

De commissie merkt ten slotte op dat het bijzonder begeleidingsprogramma een extra belasting vormt voor de reeds zwaar belaste staf.

2.2. Onderwijsleersituatie

Blijkens de informatie in het zelfevaluatierapport worden drie werkvormen gehanteerd, met name hoorcolleges, oefeningen en werkcolleges. Hoorcolleges worden voornamelijk gebruikt op het niveau van de kandidaturen of voor sterk theoretisch georiënteerde opleidingsonderdelen. Oefeningen zijn steeds gekoppeld aan hoorcolleges en hebben de bedoeling om bepaalde aspecten uit deze colleges praktisch toe te passen en uit te werken en de studenten rechtsreeks de dingen zelf te laten ervaren. Werkcolleges vinden uitsluitend op het niveau van de licenties plaats. Het betreft een onderwijsvorm waarin specifieke thema's zowel door de betrokken docent, medewerkers, gastsprekers als studenten worden behandeld.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie stelt vast dat er een grote variëteit is aan werkvormen, hetgeen voor een relatief kleine staf een prestatie is. Ook het kleine-groepen onderwijs wordt gewaardeerd door de commissie, al komt dit op de helling te staan door het stijgend aantal studenten en de kleine personeelsomvang. Verder wijst de visitatiecommissie er op dat zelfstudie ook een leersituatie is. Dit wordt zo niet beschouwd en het blijkt zeker niet evident om studenten zelfstudie als één van de belangrijkste leervormen te laten ervaren. De semesterialisering zal daar waarschijnlijk verandering in brengen.

Het studiemateriaal is volgens de commissie van goede kwaliteit. Er wordt relatief veel gebruik gemaakt van originele bronnen en recente literatuur. Wel meent de commissie dat er voortdurend waakzaamheid nodig is om niet de nadruk te verschuiven naar een overmatig gebruik van samenvattingen van (anderstalige) tekstboeken en syllabi.

2.3. Toetsing en evaluatie

In het academiejaar 2002-2003 werd aan de VUB het semestersysteem ingevoerd. Op het einde van elk semester leggen de studenten examens af over de opleidingsonderdelen die ze tijdens het betreffende semester hebben gevolgd. De meeste examens zijn mondeling of schriftelijk met verplichte mondelinge voortzetting.

Oordeel visitatiecommissie

De toetsen en examens die de commissie heeft bestudeerd zijn van goed niveau. De commissie heeft echter twijfels over de doelmatigheid van de mix van schriftelijk en mondelinge examens op een 50/50 basis. Dit vraagt een grote tijdsinvestering van het academisch personeel. Het is duidelijk dat de besluitvorming op het centrale niveau van de universiteit daarbij een grote rol speelt, maar desondanks is het voor een relatief kleine staf van belang te beoordelen of effectiviteit en proportionaliteit niet tot een andere werkwijze leiden, zonder de validiteit geweld aan te doen. Gedacht kan worden aan meer schriftelijke examens, waarbij de commissie er op wil wijzen dat ook examenvormen zoals multiple-choice examens meer dan feitenkennis kunnen toetsen. De opvatting dat deze examenvorm niet tot een toetsing van inzicht kan leiden die zij meerdere malen te horen kreeg tijdens verschillende gesprekken, wordt trouwens gelogenstrafd in enkele zeer goede voorbeelden in het haar getoonde examenmateriaal. Verder zou mogelijks meer kunnen worden geëxamineerd via taken, zoals reeds bij een aantal opleidingsonderdelen gebeurt. Wel moet bij deze beoordelingsvorm de nodige feedback worden verzekerd.

Ten slotte wijst de commissie er op dat, bij de beoordeling van schriftelijke examens door meerdere beoordelaars, nood is aan uniformering in deze beoordeling. In sommige gevallen blijkt de beoordeling immers te verschillen afhankelijk van de beoordelaar.

3. Eindverhandeling en stage

3.1. Eindverhandeling

Volgens de informatie in het zelfevaluatierapport is de belangrijkste eis die wordt gesteld dat de eindverhandeling een bijdrage moet leveren aan de psychologie door het aanbrengen van eigen onderzoeksresultaten of door het creëren van een meerwaarde door op originele wijze bestaand materiaal samen te brengen. De eindverhandeling vertegenwoordigt 16 studiepunten op een totaal van 60 in de derde licentie.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een steekproef van eindverhandelingen grondig bestudeerd. Op basis van deze steekproef acht zij het niveau ervan aanvaardbaar tot goed, maar de inspanning om bij de rapportage ook door te dringen tot de essentie is nog te gering. De besluitvorming van de eindverhandeling blijft met name vaak beperkt tot een samenvatting van de resultaten. De eindverhandelingen zijn ook zeer omvangrijk en naar het oordeel van de commissie bestaat er een discrepantie tussen het aantal toegekende studiepunten en de hoeveelheid werk die er mee is gemoeid. De opleiding heeft reeds maatregelen genomen om de omvang van de eindverhandelingen te verminderen in de vorm van een beperking tot 15.000 woorden. Niettemin meent de commissie dat de opleiding zou moeten overwegen om het werk verder in omvang te beperken bijvoorbeeld door, waar relevant, het te laten neerleggen in de vorm van een concept wetenschappelijk artikel van rond de 20 pagina's.

Verder meent de visitatiecommissie dat de uitgangspunten bij de begeleiding van de eindverhandeling faculteitsbreed moeten worden gedeeld en dat er enige onderlinge afstemming zou moeten zijn met betrekking tot stijl en andere kwaliteitskenmerken. Momenteel is de begeleiding te sterk afhankelijk van de vakgroep, de promotor en de student en wordt de rol van begeleider te verschillend ingevuld.

Met betrekking tot de beoordeling van de eindverhandeling beveelt de commissie aan om minder tijd te investeren in het lezen door vele beoordelaars -elke eindverhandeling wordt beoordeeld door ten minste 3 commissarissen waaronder de promotor-, en meer in de feedback over het werk aan de studenten. De commissie meent dat een mondelinge presentatie achteraf zeer waardevol zou zijn. Ze geeft het departement in overweging op een creatieve wijze naar alternatieve mogelijkheden voor de traditionele mondelinge verdediging, zoals bijvoorbeeld posterpresentaties, te zoeken.

3.2. Stage

In de derde licentie van de opleiding moeten zowel de studenten van de richting Klinische psychologie als de studenten van de richting Arbeids- en organisatiepsychologie een stage lopen. De stage Klinische psychologie heeft tot doel de student inzicht te verschaffen in de functie van klinisch psycholoog, in de werking van de stageverlenende instelling en aanverwante sectoren. De stage Arbeids- en organisatiepsychologie heeft tot doel de student een eerste praktijkervaring als A&Opsycholoog te bieden, inzicht te geven in (mogelijke) functies van A&O psychologen, de werking van de stageverlenende instelling te leren kennen. De stage is in beide richtingen begroot op 32 studiepunten, hetgeen neerkomt op een totale stageduur van 875u.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de stages uitstekend zijn geregeld en aan de doelstellingen beantwoorden.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen²

Tabel 1

Totaal aantal studenten Psychologie VUB voor de periode '93-'94 t.e.m. '02-'03.

Academiejaar	Generatie- studenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'93-'94	85	127	87	47	37	18
'94-'95	77	121	89	56	41	40
'95-'96	97	146	108	49	46	41
'96-'97	114	183	106	63	46	49
'97-'98	126	202	118	68	57	50
'98-'99	131	212	131	82	49	71
'99-'00	161	230	158	76	68	57
'00-'01	162	228	175	96	64	79
'01-'02	143	223	208	113	88	73
'02-'03	159	242	187	127	99	107

2. Tot 2000-2001 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2001-2002 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.

Uit tabel 1 blijkt dat het aantal generatiestudenten Psychologie en Opvoedkunde te Brussel gedurende de jaren is gestegen en in '02-'03 bijna is verdubbeld ten aanzien van het academiejaar '93-'94. De stijgende trend blijft niet beperkt tot de generatiestudenten, maar zet zich door in de gehele opleiding. Over de beschouwde periode wordt de instroom gekenmerkt door een ondervertegenwoordiging van mannelijke studenten en een zeer klein aantal buitenlandse studenten. Het aandeel van de mannelijke generatiestudenten bedraagt in '02-'03 ongeveer 16%. Het aandeel buitenlandse studenten schommelt in de beschouwde periode rond de 5%.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat instroom langzaam aan heel groot is geworden. Ze vindt deze toestroom om twee redenen eerder verontrustend. Ten eerste is de staf niet proportioneel meegegroeid met de toenemende instroom. Dit zal op de duur de kwaliteit van het onderwijs bedreigen en gevolgen hebben voor een aantal sterke punten van de opleiding zoals het kleine groepenonderwijs, de opendeurpolitiek en de intensieve begeleiding van studenten. Ten tweede is er het probleem van de grote heterogeniteit van de instroom waarop de faculteit reageert met een sterk selecterende eerste kandidatuur. De commissie meent dat een mogelijke methode om de instroom te beperken er in bestaat op de een of andere wijze de 50% studenten die in de eerste kandidatuur verdwijnt al eerder te bewegen om andere opleidingen te kiezen. Ze beveelt de opleiding aan om actief na te gaan welke mogelijkheden er bestaan binnen de nieuwe regelgeving rond de flexibilisering van het hoger onderwijs.

Het aantal buitenlandse studenten is erg laag hetgeen deels een gevolg is van de wetgeving op het punt van de onderwijstaal. De impact van buitenlandse studenten op de faculteit is dan ook niet merkbaar. De faculteit voert geen beleid ten aanzien van het aantrekken van buitenlandse studenten.

3. Gemeenschappelijk eerste kandidatuur psychologie en pedagogische wetenschappen

4.2. Slaagcijfers en rendementen⁴

Tabel 2

Slaagpercentages studenten Psychologie VUB ('91-'92 t.e.m. '01-'02)
(verhouding aantal geslaagden t.o.v. het aantal studenten
ingeschreven op de rol)

Academiejaar	Generatie- studenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'91-'92	40,3	50,0	65,7	95,2	90,0	100,0
'92-'93	48,2	50,0	64,9	85,4	92,7	84,2
'93-'94	36,5	40,1	62,1	85,1	97,3	83,3
'94-'95	54,5	50,0	52,9	80,4	92,7	92,5
'95-'96	36,5	40,0	65,4	83,7	84,8	82,9
'96-'97	44,2	44,7	62,5	87,3	95,5	85,7
'97-'98	39,5	42,5	77,5	80,6	100,0	70,0
'98-'99	40,0	46,7	68,8	87,0	97,9	78,9
'99-'00	43,8	50,9	72,9	83,6	95,6	74,5
'00-'01	56,9	53,9	56,8	85,7	89,7	81,0
'01-'02	44,8	45,3	57,7	85,8	95,5	67,1

Over de periode '91-'92 tot en met '01-'02 slaagt aan de VUB gemiddeld ongeveer 43% van de generatiestudenten in de eerste kandidatuur, het globale gemiddelde slaagpercentage van de eerste kandidatuur in deze periode bedraagt ongeveer 46%. In de daaropvolgende studie jaren bedraagt het gemiddelde slaagpercentage voor dezelfde periode ongeveer 65% in de tweede kandidatuur, 85% in de eerste licentie, 94% in de tweede licentie en 82% in de derde licentie.

Oordeel visitatiecommissie

De cijfers van de opleiding met betrekking tot studietrajecten en rendementen zijn niet direct inzichtelijk voor de commissie. Zij lijken alleszins niet opgesteld om direct inzicht te verschaffen en om te dienen als beleidskansen voor de faculteit. Het is de commissie trouwens ook niet duidelijk in hoeverre de cijfers leiden tot beleidsdoelen.

De commissie heeft de indruk dat in de eerste kandidatuur ongeveer 50% van de studenten verdwijnt. Daarna valt, voor zover de commissie kan beoordelen, nog

4. Tot 1999-2000 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2000-2001 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.

5. Gemeenschappelijk eerste kandidatuur psychologie en pedagogische wetenschappen

eens 30% af, waardoor het totale rendement uitkomt op globaal 35%. Het lijkt de commissie een belangrijk beleidsdoel in het belang van de studenten en van de besteding van financiële middelen, om in de eerste kandidatuur de selectie zodanig te effectueren dat daarna de uitval tot een minimum kan worden beperkt. De commissie meent dat dit doel alleen bereikt kan worden wanneer de opleiding de getallen en de achtergronden ervan beter kent dan momenteel het geval is. De interesse voor dit probleem zou in de toekomst vruchten kunnen afwerpen.

5. Studeerbaarheid

De VUB organiseert sinds enkele jaren een evaluatie door de studenten van alle opleidingsonderdelen, de zogenaamde probleemsigalering, waarin sinds het academiejaar 2002-2003 ook systematisch wordt gepolst naar de verhouding begrote en werkelijk bestede studietijd.

Op het vlak van studievoorlichting worden op verschillende niveaus initiatieven genomen. Zo vindt studiekeuzebegeleiding van abiturienten plaats via centraal georganiseerde infodagen en via extern georganiseerde infoactiviteiten waaraan de faculteit Psychologie en Opvoedkunde deelneemt, wordt informatie ter beschikking gesteld via brochures, een opleidingskaart en de website van de faculteit. Voor nieuwe studenten wordt een aantal activiteiten opgezet, zoals een onthaalweek, een training van studiemethoden, een brugcursus Statistiek. Tijdens de eerste kandidatuur staat een aantal onderwijsbegeleiders in voor de voortgangsbegeleiding van de studenten. Verder bestaat het Zelfstudiecentrum humane wetenschappen waar les- en examenmateriaal ter beschikking van de studenten wordt gesteld. De begeleiding na de eerste kandidatuur valt onder de verantwoordelijkheid van facultaire onderwijsbegeleiders. Voor problemen in verband met examens is er een universitaire ombudspersoon waar de studenten terecht kunnen. De begeleiding wordt ten slotte mee ondersteund door een aantal centrale diensten zoals de Dient voor Studieadvies, de Dienst Geestelijke Gezondheidszorg en het Centrum voor Sociale, Juridische en Relationele problemen.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat de hoge drop-out in de eerste kandidatuur aangeeft dat op het vlak van de studeerbaarheid nog verbetering mogelijk is. Verder meent ze dat over de studeerbaarheid van het vervolg van de opleiding geen goede beoordeling kan worden gegeven omdat het cijfermateriaal weinig onthullend is over de werkelijke studieduur. Ook de achtergronden van eventuele studievertraging zijn niet duidelijk. Wel valt op dat de faculteit zich grote inspanningen getroost om met behulp van informatieverschaffing, studiebegeleiding en begeleidingsprogramma's, en aantrekkelijke leeromgevingen de studeerbaarheid te vergroten. De docenten zijn ook zeer toegankelijk voor studenten. Op dit punt is de relatief kleine omvang van de

opleiding eerder een voordeel dan een nadeel. Het effect van al de inspanningen op het vlak van studievoorlichting en -begeleiding is echter moeilijk te beoordelen en de commissie meent dat de invoering van een studievoortgangsregistratiesysteem hierbij aanzienlijk zou kunnen helpen.

6. Afgestudeerden

6.1. Kwaliteit van de afgestudeerden

Naar aanleiding van de visitatie werd door een groep studenten uit de 2de licentie Arbeids- en Organisatie psychologie een survey uitgevoerd. Uit de resultaten van dit onderzoek blijkt dat qua sectoren van tewerkstelling 33% van de afgestudeerden tewerkgesteld is in het onderwijs (m.i.v. wetenschappelijk onderzoek), 29% in de gezondheidszorg, 21% in het bedrijfsleven, 8% bij de overheid, 5% in de industrie en 4% als zelfstandige. Met betrekking tot de inhoud en het niveau van tewerkstelling werken de meeste afgestudeerden, namelijk 43%, in de therapie/hulpverlening, 21% is werkzaam in het wetenschappelijk onderzoek, 17% werkt als personeelsmanager, 7% is werkzaam bij werving en selectie, 5% werkt als lesgever en de overige 7% vervult administratief werk.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht het niveau van de afgestudeerden goed.

6.2. Waardering van de afgestudeerden vanuit het beroepenveld

Over de waardering van de afgestudeerden vanuit de arbeidsmarkt zijn geen gedetailleerde gegevens voorhanden. Voor wat betreft de contacten met de afgestudeerden wordt tweejaarlijks de “Terugkomdag” georganiseerd waarop alle alumni van de faculteit worden uitgenodigd en waarop de afgestudeerden van het voorbije academiejaar hun diploma ontvangen.

Oordeel visitatiecommissie

De afgestudeerden met wie de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding sprak zijn enthousiast en tevreden over de genoten opleiding. Zij voelen zich gewaardeerd door het beroepenveld en rapporteren vooral positieve reacties daaromtrent. De waardering blijkt ook uit het feit dat psychologen bijna allen vrij snel werk vonden. De commissie beveelt aan om bevragingen van het werkveld over de opleiding te systematiseren. Dit kan ook leiden tot externe onderzoeksvragen en bijkomende financiering.

7. Opleiding als organisatie

De formele structuur van de Faculteit Psychologie en Opvoedkunde wordt gevormd door zes vakgroepen en een centrale administratieve eenheid. Vier van de zes vakgroepen zijn verbonden met het onderwijs en het onderzoek in de psychologie. De vakgroepen zijn te beschouwen als functionele entiteiten die een vrij autonoom beleid kunnen voeren inzake onderwijs en onderzoek binnen hun vakdomein. Elke vakgroep heeft een vakgroepsraad die is samengesteld uit leden van de vakgroep en een vertegenwoordiger van de studenten. De vakgroepvoorzitters vergaderen maandelijks samen met het facultair bestuur over de aanwending van middelen inzake personeel, uitrusting en werking en bespreken er de inhoud, organisatie en de kwaliteit van het onderwijs. Voor de meer centrale beleidsvoering van de faculteit wordt een beroep gedaan op bestuurlijke en adviserende instanties die zijn samengesteld uit vertegenwoordigers van alle geledingen van de faculteit. De faculteitsraad, de opleidingsraad en de bibliotheekcommissie verzorgen deze meer centrale beleidsvoering naast gelegenheidscommissies die een adviserende functie hebben. Ten slotte bestaat de organisatiestructuur nog uit een vaste facultaire afvaardiging in diverse overkoepelende interfacultaire en universitaire organen.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie vindt de organisatiestructuur helder beschreven. De beslisstructuur is tamelijk complex met veel inspraakmogelijkheden. Dit doet enerzijds recht aan de wensen van inspraak door vele geledingen, maar heeft anderzijds het gevolg dat besluiten in sommige gevallen veel tijd vergen. Verder stelt de commissie vast dat niet-psychologen, met name pedagogen en agogen, mee beslissen over de inhoud van de opleiding psychologie. Ook de vorige visitatiecommissie heeft dit geconstateerd en het lijkt nog steeds een wat ongewenste situatie.

De financiële middelen, voor zover tot uitdrukking komend in de personeelsomvang, houden geen gelijke tred met de instroom. Dit heeft duidelijk gevolgen voor het onderwijs waarop de commissie reeds eerder heeft gewezen (zie 2 en 4.1). Verder wijst de commissie er op dat het creëren van fondsen voor apparatuur en voorzieningen positief is, maar er toe kan leiden dat er voorzieningen worden getroffen terwijl de personele bezetting achterblijft. Dit is bijvoorbeeld het geval voor de aanstelling van technisch personeel voor de ondersteuning van de labo's.

8. Gebouwen en infrastructuur

De visitatiecommissie heeft tijdens haar verblijf ook een bezoek gebracht aan de infrastructuur die de faculteit ter beschikking heeft.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat er op dit vlak veel inspanningen werden gedaan sinds de vorige visitatie. De meeste door de vorige visitatiecommissie opgemerkte problemen zijn opgelost. Dankzij de nieuwe gebouwen die door de VUB werden opgetrokken, beschikt de opleiding over voldoende en goed uitgeruste onderwijslokalen. Verder zijn ook de laboratoria en practicarumten uitstekend. De testotheek is aangenaam en goed uitgerust.

De centrale bibliotheek en het zelfstudiecentrum dat daarin is gehuisvest, zijn goed ingericht. Het tijdschriftenbestand is eerder aan de magere kant. De ernst van dit probleem is inmiddels afgenomen door de toenemende elektronische toegang tot een uitgebreid tijdschriftenbestand.

De ICT-voorzieningen zijn goed en de commissie staat positief ten aanzien van de "laptopklas" waar laptops met draadloze internetaansluiting die op een bijzonder flexibele wijze geïntegreerd kunnen worden in het onderwijs en die zeer verschillende didactische werkvormen mogelijk maken, ter beschikking zijn.

9. Personeel en personeelsbeleid

Oordeel visitatiecommissie

De omvang van het personeel is relatief klein ten aanzien van het aantal studenten. Dit geldt zowel voor het ZAP als het AAP/BAP bestand. De commissie meent dat de universiteit op dit punt een belangrijke taak heeft, zodat de kwaliteit van het onderwijs en het onderzoek bij een nog grotere instroom gewaarborgd kan worden. Door de toenemende vraag naar onderwijs lijkt de onderzoeksomvang van het ZAP momenteel reeds af te nemen. Dit proces dient te worden gestopt aangezien het gevolgen kan hebben voor het niveau van het onderwijs.

Met betrekking tot het ATP-bestand heeft de commissie er reeds op gewezen dat er dringend nood is aan personeel voor de technische ondersteuning van de labo's.

De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. De onderzoekskwaliteit van de staf is voldoende tot goed. De organisatorische voorwaarden voor het doen van onderzoek voor de Klinische psychologie kunnen evenwel aanzienlijk worden verbeterd door de oprichting van een eigen vakgroep. Verder heeft de commissie vastgesteld dat niet alle leden van het ZAP aan het onderzoeksprogramma deelnemen. Binnen de opleiding wordt verder een belangrijke en gewaardeerde bijdrage vanuit het beroepenveld geleverd. De didactische kwaliteiten van de staf lijken in het algemeen goed. Verder wijst de commissie er op dat het engagement van de docenten opvallend groot is.

Een duidelijk gelijkekansenbeleid wordt niet gevoerd. De meerderheid van de aanstellingen komt van binnenuit, de grote meerderheid van de afgestudeerden zijn vrouwen en de grote meerderheid van de staf bestaat uit mannen.

Het evaluatie-, benoemings- en beoordelingsbeleid is zorgvuldig, maar het lijkt er op dat interne kandidaten voorrang krijgen. Ter verfrissing van het kader is dit niet optimaal en de commissie meent dat bij het werven van personeel een wat grotere aandacht uit zou kunnen gaan naar kandidaten van buiten de VUB, en zelfs buiten het taalgebied.

De begeleiding die het AAP krijgt bij de uitvoering van haar opdracht stemt in het algemeen tot tevredenheid. Vermeldenswaard acht de commissie het initiatief van de BOFA's en SAVA's (respectievelijk "Boterhammen in de Faculteit" en "Sandwiches in de Vakgroep") waarbij aan de onderzoekers een facultair of vakgroepgericht forum wordt geboden om over het lopend onderzoek in discussie te treden met andere leden van de faculteit of vakgroep. De commissie geeft in overweging om bij deze initiatieven ook studenten te betrekken.

10. Internationalisering

Blijkens de informatie in de zelfevaluatie bestaan er voor studenten verschillende uitwisselingsmogelijkheden in het kader van ERASMUS. Het aantal studenten dat van deze mogelijkheden gebruik maakt is gedurende de laatste jaren sterk gedaald. Verschillende studenten lopen wel stage of verzamelen gegevens voor hun eindverhandeling in het buitenland. Verder bestaan contacten met buitenlandse universiteiten op het vlak van het wetenschappelijk onderzoek aan de faculteit.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat van internationalisering in het onderwijs weinig is te merken. De belangstelling onder docenten is beperkt, onder studenten te miniem. Er is ook nauwelijks beleid. De commissie is zich bewust van een aantal structurele beperkingen, maar acht het niettemin gewenst dat op dit vlak inspanningen worden geleverd.

11. Onderzoekscapient van het onderwijs

In dit hoofdstuk zijn de verschillende aspecten die betrekking hebben op de onderzoekscapient van het onderwijs die verspreid in het deelrapport aan bod komen, samengebracht. Op die manier komt de verwevenheid van onderwijs en onderzoek, een essentieel kenmerk van het academisch onderwijs, duidelijker tot uiting.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht de globale onderzoeksfilosofie van de opleiding goed. De aansluiting van het programma bij recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en de terugkoppeling van eigen onderzoek naar het onderwijs zijn voor Arbeids- en organisatiepsychologie wat duidelijker dan voor de Klinische psychologie. De organisatorische voorwaarden voor het doen van onderzoek voor Klinische psychologie kunnen aanzienlijk worden verbeterd door de oprichting van een eigen vakgroep. De studenten worden van bij de aanvang betrokken in het lopend onderzoek, onder andere via de deelname aan experimenten. De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. Gezien de beperkte omvang van de staf moet de richting Arbeids- en organisatiepsychologie er over waken dat door het willen uitbouwen van een deelprogramma Economische psychologie verdere versnippering van specialisaties zou ontstaan. De onderzoekskwaliteit van de staf is voldoende tot goed, maar niet alle leden van het ZAP nemen deel aan het onderzoeksprogramma. Verder lijkt de onderzoeksomvang van de staf af te nemen door de toenemende onderwijsbelasting.

12. Interne kwaliteitszorg

De interne kwaliteitszorg binnen de faculteit begint bij de opleidingsraad die is samengesteld uit alle leden van het AP die verantwoordelijk zijn voor een verplicht opleidingsonderdeel uit de opleiding en afgevaardigden van de studenten waarbij elk studiejaar één vertegenwoordiger heeft. De opleidingsraad bespreekt alle aspecten die met onderwijs te maken hebben en legt haar voorstellen ter goedkeuring voor aan de faculteitsraad en vervolgens aan de VUB-onderwijsraad.

In het kader van de interne kwaliteitszorg worden de studenten jaarlijks uitgenodigd deel te nemen aan een evaluatie van hun opleiding én docenten. De evaluatie gebeurt aan de hand van een on-line enquête op het VUB-intranet. Gezien het belang zijn de studenten verplicht zich te registreren op de betreffende intranetsite. De evaluatie gebeurt per lesgever-vakcombinatie en is vooral gericht op probleem-signalering.

Op het vlak van onderwijskundige vorming voor het academisch personeel is er een aanbod op universitair niveau.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat de faculteit goede initiatieven neemt op het vlak van de interne kwaliteitszorg. Er worden behoorlijke inspanningen geleverd op het gebied van curriculumherziening en onderwijsinnovatie. De procedures voor

onderwijsevaluatie zijn helder beschreven en de procedures lijken volgens de commissie goed te werken. De studenten worden goed betrokken bij onderwijs-evaluaties en curriculumvernieuwing. De commissie vernam dat er evenwel weinig interesse blijkt te zijn vanwege studenten om te participeren in bestuurlijke organen.

Op het vlak van onderwijsprofessionalisering worden goede initiatieven genomen op centraal niveau. Ook de faculteit levert belangrijke inspanningen met het oog op de professionalisering van het eigen personeel.

Ter voorbereiding van het visitatiebezoek van de commissie schreef de opleiding een zelfevaluatierapport. De visitatiecommissie vindt de zelfevaluatie een keurig rapport, maar meent dat op bepaalde onderwerpen dieper kon zijn ingegaan. De gesprekken die de commissie heeft gevoerd met de verschillende geledingen waren een goede aanvulling van de lectuur van het zelfevaluatierapport.

De visitatiecommissie merkt op dat de procedurele opvolging van de vorige visitatie goed verliep. Een aantal aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie werd duidelijk in acht genomen. Zo werden onder meer inspanningen geleverd om onderwijs en onderzoek dichter bij elkaar te brengen, gebeuren inmiddels systematische studietijdmetingen voor alle opleidingsonderdelen, werd de interne studiebegeleiding uitgebreid, is er een opvallende vooruitgang op het vlak van de infrastructuur en de voorzieningen.

Ten slotte stipt de commissie aan dat zij is getroffen door het grote enthousiasme van staf, studenten en afgestudeerden. Zij heeft kennis gemaakt met een dynamische groep en een kleine staf die met een zekere trots kan terugkijken op de prestatie die is geleverd. Er valt veel goeds te bespeuren.

13. Bachelor-masterstructuur

De faculteit opteert er voor om het programma van de eerste twee bachelorjaren sterk te laten overlappen met de huidige eerste en tweede kandidatuur. Het derde bachelorjaar is nieuw omdat er een eerste keuze zal moeten worden gemaakt door de student. De student zal twee studiepakketten moeten kiezen uit drie mogelijkheden, zijnde klinische psychologie, arbeids- en organisatiepsychologie en cognitieve & fysiologische psychologie. Na deze eerste “pre-specialisatie” kan elke student een master-afstudeerrichting volgen die aansluit bij de eerder gemaakte keuze. Naast de bestaande twee afstudeerrichtingen binnen de licentie Psychologie zal de masteropleiding drie afstudeerrichtingen kennen: Klinische psychologie, Arbeids- en organisatiepsychologie en Cognitieve & Fysiologische psychologie.

De visitatiecommissie heeft kennis genomen van de omvormingsplannen maar spreekt hier verder geen oordeel over uit.

Katholieke Universiteit Leuven

De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen van de Katholieke Universiteit Leuven

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen

Volgens de informatie in het zelfevaluatierapport blijkt dat het doel van de opleiding psychologie zoals omschreven in de zelfevaluatie ten behoeve van de externe visietatie van de eerste ronde in 1994 enerzijds werd bevestigd in 1999-2001 in het kader van een tussentijdse evaluatie. Het doel van de opleiding werd als volgt omschreven:

- inzicht hebben in en vertrouwd zijn met theorievorming en onderzoek in de basisdomeinen van de psychologie, in het gekozen specialisatiedomein en de daarvoor relevante randgebieden;
- in staat zijn om de wetenschappelijke ontwikkelingen in deze gebieden te kunnen volgen;
- de opgedane algemene en specifieke theoretische inzichten kunnen integreren en toepassen in een veelheid van concrete situaties;
- vertrouwd zijn met en kunnen gebruik maken van de methodologie van het wetenschappelijk gedragsonderzoek, zowel in termen van algemene principes als in termen van erbij aansluitende data-analytische technieken;
- het zich eigen gemaakt hebben van de logica en het instrumentarium van psychodiagnostiek en interventie, met inbegrip van het verwerven van de daartoe noodzakelijke vaardigheden;
- het verworven hebben van een algemeen wetenschappelijke ingesteldheid, persoonlijke maturiteit en een gevoeligheid voor de deontologische aspecten verbonden aan het beroep van psycholoog;
- het beschikken over adequate communicatie- en rapporteringsvaardigheden.

Anderzijds werd deze omschrijving aangevuld met enkele nieuwe elementen:

- een brede en algemene scholing in de psychologie als wetenschapsdomein;
- meer specifieke deskundigheid bijbrengen in een door de student gekozen subdomein;
- de studenten op een zelfstandige en wetenschappelijke verantwoorde wijze leren omgaan met vragen over het psychisch functioneren: vragen leren stellen, eigen en aangereikte vragen leren analyseren, vragen gericht leren aanpakken, inbegrepen passende interventies indien interventies aangewezen zijn. De vragen kunnen zowel theoretische als praktijkvragen zijn. Goede analyses en goede voorbeelden van een aanpak zullen soms nieuw moeten zijn, zodat deze doelstelling ook impliceert dat studenten voorbereid worden om een bijdrage te leveren tot de verdere ontwikkeling van de psychologie als wetenschap en als wetenschappelijk ondersteunde praktijk;
- de studenten voorbereiden om zich zelfstandig verder te bekwamen in de psychologie als wetenschap en als wetenschappelijk ondersteunde praktijk.

Aangehaald wordt dat in deze aanvullende omschrijving de doelstellingen hiërarchisch zijn opgebouwd, waarbij elke doelstelling een waarde op zich heeft, maar daarnaast ook een middel is voor de volgende.

De algemene doelstelling worden in het zelfevaluatierapport vertaald naar eindtermen en deze worden op hun beurt geconcretiseerd in het programma.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat er een grote inspanning is geleverd om de doelstellingen en eindtermen die de opleiding zich stelt op een heldere en duidelijke wijze te formuleren. Daarbij valt op dat groot belang wordt gehecht aan de presentatie van de psychologie als een wetenschappelijke discipline. Dit wordt volgens de visitatiecommissie evenwel minder goed gerealiseerd binnen bepaalde richtingen van de Klinische psychologie. De methodische training wordt sterk benadrukt, de psychologie is eerst een wetenschap en daarna een beroep, hetgeen evenwel niet inhoudt dat de relatie met de praktijk uit het oog wordt verloren. De studenten vragen wel om nog veel meer nadruk op de praktijk te leggen. Voor zover dit een vraag is naar een langere stage ten koste van de wetenschappelijke opleiding is de visitatiecommissie het er mee eens dat deze niet wordt gehonoreerd door het departement. Betreft het evenwel een vraag naar een sterkere relatie met de praktijk door de keuze van de juiste (praktijk)docenten dan kan de visitatiecommissie deze wel ondersteunen. De intrinsieke band tussen onderwijs en onderzoek die in de doelstellingen wordt benadrukt, staat ook centraal in het universiteitsbrede onderwijsconcept Begeleide Zelfstudie. Binnen de opleiding wordt er trouwens volop gewerkt aan de implementatie van deze centrale onderwijsfilosofie.

De doelstellingen en eindtermen omvatten zeker de minimumeisen die de commissie in haar referentiekader voor opleidingen psychologie heeft geformuleerd,

het niveau ervan is duidelijk academisch en onderscheiden van een hogeschoolopleiding. De academische vorming, de academische vaardigheden en de competentieontwikkeling (het geïntegreerd verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen) krijgen ruime aandacht in de doelstellingen en eindtermenformulering. Wel meent de commissie dat niet elke onderzoeksgroep qua kwaliteit en omvang van het wetenschappelijk onderzoek voldoet aan de hoge eisen die in de doelstellingen worden gesteld.

De doelstellingen, eindtermen en onderwijskundige principes zijn goed bekend bij het academisch personeel en de studenten.

Ten slotte meent de visitatiecommissie dat de doelstellingen die de opleiding zich stelt haalbaar zijn binnen de gegeven juridische en financiële randvoorwaarden, al werken de beperkte financiële middelen en de grote omvang van de studenten-aantallen beperkend.

2. Programma

2.1. Opbouw en inhoud van het programma

De opleiding psychologie omvat vijf studie jaren: twee kandidaturen (eerste cyclus) en drie licenties (tweede cyclus). De opleiding wordt vanaf de eerste kandidatuur volledig afzonderlijk voor de psychologie georganiseerd. Na de kandidaturen kunnen de studenten kiezen uit vier afstudeerrichtingen, met name Arbeids-, gemeenschaps- en organisatiepsychologie (sinds kort Arbeids- en organisatiepsychologie), Schoolpsychologie, Klinische psychologie (optie volwassenen en optie kind, jeugdige en gezin), en Theoretische psychologie.

De eerste cyclus omvat een voor alle studenten verplicht programma bestaande uit een inleiding in de basisdomeinen van de psychologie, met name de functieleer, de sociale, de differentiële, de ontwikkelingspsychologie en de gedragsneurowetenschappen. Daarnaast krijgen ze een overzicht van de geschiedenis van het vakgebied en een introductie in de werkvelden. Een tweede groep inleidende opleidingsonderdelen heeft betrekking op de methodologie en de data-analyse (statistiek, psychometrie en psychodiagnostiek en grondbeginselen van het onderzoek). Een introductie in de aanverwante wetenschappen waarin gedrag vanuit een andere invalshoek wordt benaderd, gebeurt in de opleidingsonderdelen erfelijkheidsleer, neurofysiologie, psychopathologie en psychiatrie, sociologie, en sociale en culturele antropologie. Ten slotte is ook een aantal filosofische opleidingsonderdelen, met name fundamentele wijsbegeerte, logica en antropologische thema's uit de moderne en hedendaagse wijsbegeerte geprogrammeerd.

Het programma van de tweede cyclus bestaat uit een aantal algemene of gemeenschappelijke opleidingsonderdelen en een geheel van (primaire en secundaire) opleidingsonderdelen dat specifiek is voor elke afstudeerrichting. In de eerste en de tweede licentie volgen de studenten per jaar 5 gemeenschappelijke opleidingsonderdelen, 4 primaire en 2 secundaire opleidingsonderdelen van de gekozen

studierichting, 1 keuzeopleidingsonderdeel en 1 seminarie. De derde licentie bestaat voor elke richting voor het grootste deel uit stage, 1 stagebegeleidings-opleidingsonderdeel voor de richtingen Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie en Klinische psychologie, 4 of 5 primaire (en secundaire) opleidingsonderdelen van de afstudeerrichting en het afwerken van de eindverhandeling waaraan de studenten in de eerste licentie begonnen zijn.

Een bijzonder kenmerk van het licentieprogramma is dat de studenten van de richtingen Arbeids- en organisatiepsychologie, Schoolpsychologie en Klinische psychologie een aantal secundaire opleidingsonderdelen kan vervangen door fundamentele theoretische en data-analytische opleidingsonderdelen uit het programma van de richting Theoretische psychologie. Studenten van de richting Theoretische psychologie kunnen een minor uit de drie andere richtingen kiezen of hun programma verder aanvullen met een tweede wetenschappelijk pakket.

Voor houders van een universitair kandidaatsdiploma, van een hogeschoolopleiding van twee cycli en van bepaalde studierichtingen van een hogeschoolopleiding van één cyclus bestaat de mogelijkheid om een éénjarig kandidatuursprogramma te volgen. De opleiding kan ook deeltijds worden gevolgd.

Oordeel visitatiecommissie

Het programma is naar het oordeel van de visitatiecommissie systematisch opgebouwd. Wel vraagt zij zich af of de keuze van opleidingsonderdelen en onderwerpen niet te zeer geleid is door de geschiedenis van de discipline zoals bijvoorbeeld de opdeling van Klinische psychologie in traditionele therapiescholen, en minder door de toekomst ervan. De commissie erkent dat bepaalde vraagstellingen en methoden weliswaar een grote rol hebben gespeeld, maar dat is volgens haar geen voldoende reden om er een blijvende nadruk op te leggen. Met de gemaakte keuze is volgens de commissie de aansluiting bij internationale ontwikkelingen gemist. Ze meent dan ook dat de opleiding er bij gebaat zou zijn om zich bij de inrichting van de bachelor-master structuur sterker te bezinnen op de kernthema's van het vakgebied die voor de huidige studenten in hun professionele carrière belangrijk gaan worden, eerder dan op een soort panoramisch overzicht. Bij Klinische psychologie zou als organiserend principe het evidence-based karakter van diverse therapeutische opleidingsonderdelen een grotere rol moeten gaan spelen. Dit zal inhouden dat op die grond bepaalde kwalitatieve richtingen minder nadruk in het programma zullen krijgen.

Verder stelt de commissie vast dat het departement grote waarde hecht aan integratie en coherentie van het programma. Toch mist zij een inleidend college over het gehele gebied van de psychologie. Een zeer positief punt is dat de licentiestudenten veel keuzemogelijkheden hebben.

Het niveau van het programma is goed. Daarbij stelt de commissie vast dat veel zorg wordt besteed aan praktijkondersteunende opleidingsonderdelen. Binnen het departement wordt uitdrukkelijk belang gehecht aan de onderzoeksgebondenheid van het programma. Veel van het onderzoeksgerichte wordt bepaald door de uitstekende input vanuit de theoretische psychologie. Verder heeft de commissie vastgesteld dat er een opvallende aandacht is binnen de opleiding voor het onderscheid tussen geesteswetenschappen versus positieve wetenschappen in het methodologie onderwijs, waarbij veel aandacht uitgaat naar methoden van kwalitatief onderzoek. De aandacht voor mondelinge en schriftelijke vaardigheden is weliswaar aanwezig maar kan beter. Zo vernam de commissie dat de studenten voldoende aandacht voor een aantal basisvaardigheden in het omgaan met mensen, zoals communicatievaardigheden, missen. De aandacht voor ICT-vaardigheden daarentegen is goed.

2.2. Onderwijsleersituatie

Blijkens de informatie in het zelfevaluatierapport is het hoorcollege de meest gebruikte werkvorm. Aan sommige hoorcolleges zijn werkcolleges of practica verbonden. Naargelang van het opzet en het doel bestaat er binnen deze werkvormen een grote variatie inzake de specifieke uitwerking, gaande van het bespreken van vooraf bestudeerde teksten, over concipiëren, plannen, uitvoeren en rapporteren van een beperkt empirisch onderzoek, tot rollenspel, gevalsstudies, individuele begeleiding en Outward Bound training.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie meent dat, gegeven de altijd aanwezige financiële en personele beperkingen, het departement er in slaagt een gevarieerd aanbod van intensieve onderwijsvormen aan te bieden. Er zijn diverse initiatieven om de negatieve effecten van het onderwijs aan grote groepen studenten te minimaleren zoals de opsplitsing van hoorcolleges, de bijkomende organisatie van vragenuren en discussiefora op Toledo. Ondanks alle inspanningen en initiatieven is er gezien de grote studentenaantallen in de kandidaturen onvermijdelijk toch nog veel grote-groepen-onderwijs.

Met betrekking tot het studiemateriaal is het de commissie opgevallen dat relatief veel tijd wordt besteed aan de vervaardiging van eigen syllabi en ander eigen onderwijsmateriaal. De commissie realiseert zich dat dit een punt is van lange traditie, maar adviseert om meer gebruik te maken van bestaande tekstboeken, waardoor toch een aanzienlijke tijds winst is te behalen. Op die wijze zouden de studenten ook vroeg in de opleiding kunnen worden geconfronteerd met originele bronnen en recente literatuur.

2.3. Toetsing en evaluatie

Vanaf het academiejaar 2001-2002 werd in alle opleidingen en studiejaar van de K.U.Leuven een semesterexamensysteem ingevoerd, met een daaraan aangepaste indeling van het academiejaar. Voor elk studiejaar vinden er na elk semester examens plaats over de gedoeerde opleidingsonderdelen. In de eerste en de tweede kandidatuur is het aantal opleidingsonderdelen waarover wordt geëxamineerd, beperkt. In de eerste kandidatuur worden verder ter oriëntatie van de studenten een tussentijdse toetsen tussen het eerste en het tweede semester georganiseerd. Er worden zowel mondelinge examens (met schriftelijke voorbereiding) als schriftelijke examens georganiseerd. In de eerste kandidatuur zijn alle examens schriftelijk. Bij enkele cursussen horen evaluaties op grond van vooraf ingediende en op het examen of in een debat toegelichte papers.

Oordeel visitatiecommissie

De examens die de commissie heeft bestudeerd zijn van zeer hoog niveau. Er is volgens de commissie een goede mix van schriftelijke examens in de kandidaturen en mondelinge examens in de licenties. De mondelinge examens vragen naar het oordeel van de commissie evenwel een grote tijdsinvestering. En, hoewel de commissie heeft begrepen dat de studenten een duidelijke voorkeur hebben voor mondelinge examens, beveelt zij desondanks aan om te overwegen om ook in de licenties meer schriftelijke examens te organiseren. Deze schriftelijke examens moeten wel hetzelfde doel bereiken als de huidige mondelinge examens: toetsing van inzicht, op een manier die studenten het gevoel geeft dat zij hun competentie kunnen demonstreren.

Verder acht de commissie het positief dat ook wordt geëxamineerd aan de hand van papers. Mogelijks zou nog meer op deze wijze kunnen worden getoetst. Wel moet bij deze beoordelingsvorm de nodige feedback worden verzekerd.

3. Eindverhandeling en stage

3.1. Eindverhandeling

Volgens de informatie in het zelfevaluatierapport wordt de eindverhandeling beschouwd als een belangrijk element van de opleiding. Verwacht wordt dat de studenten zich vertrouwd maken met een door hen gekozen thematiek. Zij moeten een concrete onderzoeksvraag aflijnen na een grondige en gerichte literatuurstudie en deze onderzoeksvraag vervolgens uitwerken in een eigen onderzoek. De eindverhandeling vertegenwoordigt 25 studiepunten, verdeeld over de drie licentie jaren. Studenten kunnen er ook voor kiezen om twee scripties te schrijven in plaats van een verhandeling. Een scriptie is een literatuuronderzoek en/of een empirisch onderzoek van beperkte omvang in antwoord op een concrete vraagstelling.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een steekproef van eindverhandelingen grondig bestudeerd. Op basis van deze steekproef acht zij het niveau ervan aanvaardbaar tot goed. Een duidelijk probleem bij het maken van een eindverhandeling is dat de student er overwegend 3 jaar mee bezig is. Daardoor ontstaat er een probleem aan het begin, omdat de student in de eerste licentie eigenlijk nog niet voldoende weet waarover het gaat hetgeen de onderwerpskeuze bemoeilijkt. In het midden doordat sommige docenten er in de tweede licentie geen voorrang in hun begeleiding aan geven. Aan het eind doordat het werk dan interfereert met de stage in de derde licentie. De commissie hoopt dat dit probleem in het bachelor-master systeem opgelost zal worden. Ze geeft daarbij in overweging om de eindverhandeling in het laatste jaar te plaatsen en duidelijk te scheiden van de periode waarin stage wordt gelopen. Verder heeft de commissie vastgesteld dat er met betrekking tot de onderwerpen voor de eindverhandeling voor sommige van de afstudeerrichtingen een spanningsveld bestaat tussen het aanbod en de vraag. De meeste studenten hebben een eerder praktijkgerichte interesse waardoor enerzijds de meer fundamenteel wetenschappelijke onderwerpen blijven liggen en anderzijds niet alle studenten de eindverhandeling van hun keuze kunnen maken.

Verder heeft de visitatiecommissie vastgesteld dat het departement geen gemeenschappelijk facultair beleid over de criteria die aan de eindverhandeling worden gesteld, heeft ontwikkeld. In dit verband stelt zij vast dat niet vereist is dat alle eindverhandelingen een empirisch onderzoek inhouden. Naast eindverhandelingen bestaande uit een empirische studie worden ook zuivere literatuurstudies aanvaard. De commissie is hier geen voorstander van. Enerzijds zijn dergelijke eindverhandelingen te moeilijk omdat de eis eigenlijk is een nieuwe visie te geven op iets waarnaar de experts al lang hebben gekeken. Anderzijds worden ze te makkelijk als wordt toegestaan dat het niet meer is dan een opsomming en resulteren ze in een puur mechanisch werk. De commissie heeft van deze laatste een aantal voorbeelden aangetroffen. Ze geeft in overweging om literatuuronderzoek enkel te laten uitvoeren indien dit is gekoppeld aan een goede theoretische vraagstelling en het zeker niet te laten gebruiken als “vluchtweg” voor de zwakkere studenten.

Met betrekking tot de presentatiewijze en de omvang van de eindverhandeling meent de commissie dat de opleiding zou moeten overwegen om het werk te beperken bijvoorbeeld door, waar relevant, het te laten neerleggen in de vorm van een concept wetenschappelijk artikel van rond de 20 pagina's.

Verder vernam de visitatiecommissie dat de begeleiding van de eindverhandeling sterk verschillend is van promotor tot promotor en varieert van hoog gewaardeerd tot bedroevend. De commissie acht het wenselijk dat een minimum aan regels voor de begeleiding wordt vastgelegd, zodat begeleidingsproblemen – ook al liggen ze niet bij het ZAP van het departement zelf – worden voorkomen.

Met betrekking tot de beoordeling van de eindverhandeling beveelt de commissie aan om minder tijd te investeren in het lezen door vele beoordelaars -elke eindverhandeling wordt beoordeeld door 2 beoordelaars naast de promotor-, en meer in de

feedback over het werk aan de studenten. Een door de beoordelaars in te vullen evaluatieformulier bestemd voor de student zou hier al enig soelaas kunnen bieden. De commissie meent evenwel dat een mondelinge presentatie achteraf zeer waardevol zou zijn. De commissie geeft in overweging op een creatieve wijze naar alternatieve mogelijkheden voor de traditionele mondelinge verdediging, zoals bijvoorbeeld posterpresentaties, te zoeken. Ze vernam tot haar genoegen dat het departement hierover reeds heeft nagedacht in het kader van de bachelor-master structuur.

3.2. Stage

De stage, die in de derde licentie wordt gevolgd, kent per afstudeerrichting een wat eigen verloop. Voor de richting Arbeids- en organisatiepsychologie en de richting Theoretische psychologie is de stage begroot op 31 studiepunten, voor de richting Schoolpsychologie en de richting Klinische psychologie op 32 studiepunten. Specifiek voor de richting Schoolpsychologie is er een initiatiestage tussen de eerste en de tweede licentie. Inhoudelijk moeten de studenten in de stage diepgaand kennis maken met en vaardigheden ontwikkelen binnen een cruciaal domein van hun afstudeerrichting. Op het einde van de stage moeten zij alle taken die essentieel zijn voor hun domein op een zelfstandige professionele manier kunnen uitvoeren. Methodisch moeten zij bewijzen dat zij van de gestelde problemen een adequate analyse kunnen maken of diagnostiek kunnen hanteren die stoelt op psychologische kennis. Zij moeten oplossingen kunnen voorstellen en implementeren aangepast aan de context en uitgaande van voorafgaandelijke analyse en zij moeten hun interventies kritisch kunnen analyseren.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie heeft vastgesteld dat de studenten zeer tevreden zijn over hun stage. Zij leren er veel en vaak gaan ze tijdens de stage echt begrijpen waarover het vak nu gaat. Verder heeft de commissie bewondering voor de wijze waarop de stages worden georganiseerd en begeleid. Gezien de grote waardering van de stage geeft de commissie in overweging na te gaan of het mogelijk is om in het toekomstige bachelor-master programma een kortere stage eerder in het programma aan te bieden.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen¹

Tabel 1

Totaal aantal studenten Psychologie K.U.Leuven voor de periode '93-'94 t.e.m. '02-'03.

Academiejaar	Generatie- studenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'93-'94	354	511	326	188	173	173
'94-'95	459	597	278	244	189	187
'95-'96	443	623	279	196	240	201
'96-'97	393	596	266	182	190	252
'97-'98	388	518	242	193	180	203
'98-'99	399	556	179	199	195	195
'99-'00	385	533	245	151	197	201
'00-'01	417	553	321	206	150	206
'01-'02	414	583	316	226	217	155
'02-'03	407	558	323	254	232	226

Uit tabel 1 blijkt dat er over de beschouwde periode in bijna alle studie jaren van de opleiding Psychologie te Leuven een lichte toename is van het aantal studenten, hetgeen uiteraard ook resulteert in een lichte toename van het totale aantal studenten. Verder zet de vervrouwelijking van de studentenpopulatie zich verder door: het aantal mannelijke studenten neemt licht af, het aantal vrouwelijke studenten blijft stijgen. De man-vrouw verhouding is geëvolueerd naar een 20/80 verhouding. Het aantal buitenlandse studenten is relatief beperkt en ligt over de periode gemiddeld rond de 1,1%.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat de instroom zeer omvangrijk is en zelf zorgwekkend groot is te noemen. Een ander probleem betreft de grote heterogeniteit van de instroom. Het departement levert grote inspanningen om zoveel mogelijk studenten binnen boord te houden, vooral op het punt van wiskunde en statistiek waarvoor vakantiecursussen worden ingericht om voorkennistekorten te remediëren.

1. Tot 2000-2001 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2001-2002 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.

Dit kan het probleem dat buiten de universiteit wordt veroorzaakt evenwel niet oplossen. Wel meent de commissie dat een mogelijke methode om de instroom te beperken er in bestaat op de een of andere wijze het grote percentage studenten dat in de eerste kandidatuur verdwijnt al eerder te bewegen om andere opleidingen te kiezen. Ze beveelt de opleiding aan om actief na te gaan welke mogelijkheden er bestaan binnen de nieuwe regelgeving rond de flexibilisering van het hoger onderwijs.

Buitenlandse studenten zijn nauwelijks aanwezig in de opleiding, hetgeen deels een gevolg is van de wetgeving op het punt van de onderwijstaal. Er wordt evenwel ook geen beleid gevoerd ten aanzien van het aantrekken van buitenlandse studenten.

4.2. Slaagcijfers en rendementen²

Tabel 2

Slaagpercentages studenten Psychologie K.U.Leuven ('91-'92 t.e.m. '01-'02) (verhouding aantal geslaagden t.o.v. het aantal studenten ingeschreven op de rol)

Academiejaar	Generatiestudenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'91-'92	43,2	43,4	86,4	96,7	96,9	96,6
'92-'93	45,9	52,0	83,2	97,7	98,7	93,8
'93-'94	40,0	42,9	77,2	96,8	95,9	93,8
'94-'95	34,8	37,1	70,9	97,1	96,3	96,1
'95-'96	29,9	31,7	66,7	95,4	99,2	98,4
'96-'97	29,4	32,2	72,8	96,2	96,3	99,1
'97-'98	25,8	28,3	81,7	98,4	96,7	95,8
'98-'99	35,5	39,2	81,6	96,9	97,4	98,4
'99-'00	44,1	50,5	82,2	96,0	99,5	95,4
'00-'01	36,8	38,9	73,5	98,5	95,4	93,2
'01-'02	44,0	(81,4)	(97,8)	95,4	85,2	94,1

Over de periode '91-'92 tot en met '01-'02 slaagt aan de K.U.Leuven gemiddeld ongeveer 37% van de generatiestudenten in de eerste kandidatuur, het globale gemiddelde slaagpercentage van de eerste kandidatuur in deze periode bedraagt ongeveer 43%. In de daaropvolgende studiejaar bedraagt het gemiddelde slaagpercentage

- Tot 1999-2000 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2000-2001 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.

voor dezelfde periode ongeveer 79% in de tweede kandidatuur, 97% in de eerste licentie, 96% in de tweede licentie en 96% in de derde licentie.

Oordeel visitatiecommissie

Het cijfermateriaal van de opleiding met betrekking tot studietrajecten en rendementen is zeer helder en duidelijk. Dit wijst volgens de visitatiecommissie op een zeer goede ambtelijke organisatie.

De commissie stelt vast dat het gemiddelde slaagcijfer in de eerste kandidatuur laag is, hetgeen moet gesitueerd worden binnen de Vlaamse situatie. In de licenties zijn de rendementen zeer goed, hetgeen volgens de commissie doorslaggevend is, aangezien de instroom in de tweede cyclus geheel onder controle staat van het departement zelf.

De gemiddelde studieduur is eveneens zeer goed.

5. Studeerbaarheid

In het kader van de tussentijdse evaluatie van de opleiding psychologie (1999-2001) werd bij studenten uit de tweede kandidatuur via de methode van de paarsgewijze vergelijking een onderzoek gedaan naar de studietijd in de eerste kandidatuur. De studietijdmeting werd herhaald tijdens het academiejaar 2001-2002. Voor de overige studie jaren zijn geen studietijdmetingen beschikbaar.

Op het vlak van studievoorziening worden op verschillende niveaus initiatieven genomen. Voor toekomstige studenten wordt er jaarlijks een informatiedag georganiseerd waarop de psychologie als wetenschap, studie en professie wordt voorgesteld. Verder wordt informatie ter beschikking gesteld in een informatiebrochure psychologie, wordt jaarlijks een Open Lesweek georganiseerd en vond in 2001-2002 een profieldag plaats voor schoolloopbaanbegeleiders in het secundair onderwijs. Tot slot wordt het werkboek Kieskeurig uitgegeven bedoeld als ondersteuning van het keuzeproces van laatstejaarsstudenten secundair onderwijs. Tijdens de kennismakingsdagen in de eerste week van het academiejaar worden de eerstejaarsstudenten verder geïnformeerd over de opleiding. De eerstejaarsstudenten kunnen tussen de hogere jaarsstudenten een meter of peter kiezen waarop ze in de loop van het academiejaar een beroep kunnen doen. In de tweede kandidatuur wordt aan de studenten informatie verstrekt over de vier afstudeerrichtingen en de bijbehorende beroepenvelden. Aan het begin van de eerste licentie worden mogelijke onderwerpen voor de verhandeling bekend gemaakt.

De vakinhoudelijke studiebegeleiding van studenten uit de eerste kandidatuur en de enige kandidatuur gebeurt door didactische teams die in principe rond elk opleidingsonderdeel worden gevormd en die bestaan uit het verantwoordelijk ZAP-lid, bijgestaan door één of meerdere leden van het AAP en één of meerdere monitoren. De didactische teams hebben verder op het vlak van psychosociale en leertraject begeleiding een eerstelijnszorgfunctie. Vanaf het academiejaar 2001-2002 wordt tijdens

de collegeweken een permanente facultaire ombudsdienst georganiseerd door medewerker van het monitoraat. Hiermee wordt beoogd een duidelijk aanspreekpunt voor elke student op elk moment van het academiejaar te creëren. Voor elke examenperiode wordt de permanente ombudsdienst vervangen door een examenombudsdienst.

Ten slotte zijn er ook diverse centrale voorzieningen zoals de Dient Studieadvies, het Psychotherapeutisch Centrum voor Studenten, Studentenartsen, de Juridische Dienst en de Huisvestingsdienst.

Oordeel visitatiecommissie

Met betrekking tot de studeerbaarheid meent de visitatiecommissie dat er op het niveau van de kandidaturen een duidelijke relatie is tussen de begrote en de reële studietijd. Voor de licenties is de relatie niet zo duidelijk en is de afstemming tussen de begrote en de reële studietijd voor een aantal opleidingonderdelen beslist voor verbetering vatbaar.

De studiebegeleiding en advisering zijn naar het oordeel van de commissie zeer adequaat en ze worden uitstekend ondersteund door ICT.

6. Afgestudeerden

6.1. Kwaliteit van de afgestudeerden

Binnen het departement wordt de loopbaan van de afgestudeerden niet systematisch gevolgd. Wel worden er jaarlijks gegevens over de hele groep afgestudeerden van de universiteit verzameld door de Dienst Studieadvies. Verder zijn er ook gegevens ter beschikking afkomstig uit een bevraging die werd georganiseerd in 1995 en 1996. Uit de gegevens blijkt dat de functie en de sector waarin de afgestudeerden terecht komen in sterk mate wordt bepaald door hun afstudeerrichting. Zo blijkt 78,4% van de afstudeerrichting Arbeids- en organisatiepsychologie te werken in de private of de particuliere sector, 64,7% van de schoolpsychologen in de onderwijssector en 56,8% van de klinische psychologen in de gezondheids-, welzijns- en sociaal culturele sector.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht het niveau van de afgestudeerden goed.

6.2. Waardering van de afgestudeerden vanuit het beroepenveld

Over de waardering van de afgestudeerden vanuit de arbeidsmarkt zijn geen gegevens voorhanden. Contacten van de afgestudeerden met de universiteit zijn op verschillende manieren mogelijk. Zo kunnen zij aansluiten bij de vereniging van “Leuvense Afgestudeerden in de Psychologie en Pedagogiek (LAPP)”. LAPP organiseert jaarlijks een studiedag en geeft twee maal per jaar het LAPP-bulletin uit. Verder worden er allerlei initiatieven gericht op bijscholing en navorming genomen. Via de professionele begeleiding van de stage van laatstejaarsstudenten en in sommige gevallen de begeleiding van de verhandeling hebben de afgestudeerden een belangrijke meerwaarde bij de uitbouw en de vernieuwing van het curriculum. Afgestudeerden van elke studierichting worden verder uitgenodigd voor de vergaderingen van de permanente onderwijscommissie (POC). Tot slot werden de afgestudeerden in het kader van de tussentijdse evaluatie uitgenodigd voor een groepsgesprek en werden ze betrokken in de bevragingen.

Oordeel visitatiecommissie

De afgestudeerden met wie de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding sprak -in hoofdzaak intern binnen de universiteit geselecteerd- zijn tevreden over de genoten opleiding. Zij voelen zich goed voorbereid op het beroepenveld. Met betrekking tot de ontbrekende gegevens omtrent de waardering van de afgestudeerden uit het beroepenveld beveelt de commissie aan om bevragingen van het werkveld over de opleiding te systematiseren.

De contacten tussen het departement en haar afgestudeerden lijken, ondanks de initiatieven toch matig te zijn.

7. Opleiding als organisatie

De Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen is één van de 13 faculteiten van de K.U.Leuven en behoort tot de groep Humane Wetenschappen. De Faculteit bestaat uit drie departementen: het Departement Psychologie, het Departement Pedagogische wetenschappen en het Departement Sociale en culturele antropologie. De departementen zijn elk verantwoordelijk voor het wetenschappelijk onderzoek in hun discipline, het intern personeelsbeleid, de aanwending van middelen en het verstrekken van onderwijs in opdracht van de faculteit. Het Departement Psychologie wordt bestuurd door de departementsvoorzitter. De andere

organen van het departement zijn het Bureau van het departement en de Departementsraad. Deze raad vergadert ten minste vier maal per jaar. Het Departement Psychologie bestaat uit 12 onderzoekseenheden die zijn gegroepeerd in vier afdelingen, gecoördineerd door een diensthoofd.

Elk departement heeft een Permanente onderwijscommissie (POC), een adviesorgaan dat voorstellen doet over de onderwijsprogramma's, en de programma's, de didactische methoden en de examensystemen evalueert. De POC Psychologie wordt voorgezeten door een programmadirecteur en bestaat verder uit een vertegenwoordiging van het ZAP en het AAP/BAP, en een vertegenwoordiging van de studenten. De POC vergadert minstens vijf maal per jaar. De adviezen van de POC worden ter bespreking en goedkeuring voorgelegd aan de Faculteitsraad. Per afstudeerrichting binnen de psychologie bestaan verder richtingscommissies. De vier richtingscommissies staan de POC bij in haar adviezen aan de faculteit. De departementale organen beschikken over een ruime zelfstandigheid binnen de grenzen van de toegewezen of beschikbare middelen.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie vindt de organisatiestructuur niet op elk onderdeel helder en transparant. Zo is de matrix van 4 studierichtingen en 12 onderzoekseenheden niet geheel helder en laat ze enige onduidelijkheid bestaan over gezagsverhoudingen. Daardoor lijkt de organisatie van het onderwijs niet optimaal door een ongelijke verdeling van onderwijs en andere opdrachten. Dit leidt tot onevenwichtigheden en ongenoegen en de commissie acht meer sturing op dit vlak wenselijk. Het departement lijkt verder in grote mate haar eigen beslissingen te kunnen realiseren binnen het besluitvormingsproces van de faculteit.

Ten slotte is het de commissie opgevallen dat de allocatie van de universitaire middelen aan de faculteit traag verloopt.

8. Gebouwen en infrastructuur

De visitatiecommissie heeft tijdens haar verblijf ook een bezoek gebracht aan de infrastructuur die de faculteit ter beschikking heeft.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat de opleiding over voldoende en vrij goed uitgeruste onderwijslokalen beschikt die evenwel in een aantal gevallen aan een opfrisbeurt toe zijn. De laboratoria en practica-ruimten zijn zeer goed. De testotheek is goed uitgerust.

De bibliotheek is prachtig qua inrichting en beschikt over een zeer goed boeken- en tijdschriftenbestand. Ook de ICT-voorzieningen, met inbegrip van de internet-toegang voor de studenten thuis via Kotnet, zijn zeer goed. Door de hoge bezettingsgraad van de computerklas is er evenwel niet altijd voldoende plaats voor individuele studenten. Verder is de commissie enthousiast over het leer- en toetsplatform Toledo dat door een steeds groter aantal docenten wordt gebruikt als ondersteuning bij de colleges.

9. Personeel en personeelsbeleid

Oordeel visitatiecommissie

Gegeven de gemiddelde onderwijsbelasting van 6-7 jaaruur lijkt de omvang van het ZAP in totaliteit voldoende. Wel stelt de commissie vast dat de verdeling van de onderwijstaak over de verschillende personeelsleden niet altijd evenwichtig is. Ze heeft er reeds eerder op gewezen dat veel zou verbeterd kunnen worden als er vanuit het departement op dit punt meer sturing wordt gegeven zodat de taken met betrekking tot onderwijs en bestuur evenwichtig worden verdeeld. Verder valt op dat het BAP-bestand zeer groot is. In de verhouding AAP-BAP/ZAP is er een duidelijk numeriek overwicht van het AAP/BAP.

De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. Wel meent de visitatiecommissie dat van een departement dat zich profileert op het gebied van wetenschappelijk kwaliteit, mag worden verwacht dat de productie van wetenschappelijk werk en het verwerven van fondsen voor wetenschappelijk onderzoek niet te sterk wisselt. Het zelfevaluatierapport laat op dit punt grote verschillen zien tussen de onderzoeksgroepen. De visitatiecommissie meent dat het departement aan alle personeelsleden hoge eisen op onderzoeksvlak moet stellen. Het ingezette beleid van periodieke beoordeling los van benoeming en bevordering zal hier hopelijk toe bijdragen.

De didactische kwaliteiten van de staf zijn in het algemeen goed en er worden goede mogelijkheden tot (verdere) onderwijsprofessionalisering geboden. Het engagement van de docenten voor het onderwijs is opvallend groot.

Met betrekking tot de genderproblematiek valt op dat er vooral in het ZAP-bestand verrassend weinig vrouwen zijn, waar toch voor de merendeels vrouwelijke studenten geschikte rolmodellen van groot belang zijn.

Op het vlak van personeelsbeleid meent de visitatiecommissie dat bij de vervulling van toekomstige vacatures vooral rekenschap moet worden gegeven van de toekomst van de psychologie, in plaats van het automatisch voortzetten van bestaande leeropdrachten. Dit is haars inziens des te belangrijker aangezien het departement een generatiewisseling te wachten staat.

10. Internationalisering

Blijkens de informatie in de zelfevaluatie is er voor studenten een uitgebreid en gevarieerd aanbod aan uitwisselingsmogelijkheden in het kader van ERASMUS. Het aantal studenten dat van deze mogelijkheden gebruik maakt is gedurende de laatste jaren gedaald. De deelname verschilt ook sterk naargelang de afstudeerrichting. Vanwege de staf is er een internationale gerichtheid zowel op het vlak van onderwijsinitiatieven waarbij stafleden enige tijd aan een buitenlandse partneruniversiteit gaan doceren, als op het vlak van het wetenschappelijk onderzoek.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de internationalisering van het onderwijs onvoldoende is. Enerzijds zijn er weinig inkomende studenten, ook in de licenties. Anderzijds gaan de Leuvense studenten, met uitzondering van deze van de afstudeerrichting Theoretische psychologie, te weinig naar het buitenland. De commissie is zich bewust van een aantal structurele beperkingen, maar meent dat de reden ook gedeeltelijk ligt in de wijze waarop de onderwijsorganisatie belemmeringen opwerpt. Ze acht het gewenst dat op dit vlak inspanningen worden geleverd.

11. Onderzoekscapcomponent van het onderwijs

In dit hoofdstuk zijn de verschillende aspecten die betrekking hebben op de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs die verspreid in het deelrapport aan bod komen, samengebracht. Op die manier komt de verwevenheid van onderwijs en onderzoek, een essentieel kenmerk van het academisch onderwijs, duidelijker tot uiting.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht de globale onderzoeksfilosofie van de opleiding goed. Binnen het departement wordt uitdrukkelijk belang gehecht aan de onderzoeksgebondenheid van het onderwijs. In de realisatie bestaat evenwel een grote diversiteit tussen de verschillende groepen waarbij de commissie heeft vastgesteld dat veel van het onderzoeksgerichte wordt bepaald door de uitstekende input vanuit de theoretische psychologie. Verder heeft de commissie vastgesteld dat er een opvallende aandacht is binnen de opleiding voor het onderscheid tussen geesteswetenschappen versus positieve wetenschappen. Dit onderscheid komt vooral tot uiting in de keuzeproblemen met betrekking tot de eindverhandeling, het vrij grote aantal literatuurscripties, de grote aandacht voor methoden van kwalitatief onderzoek en de grote belangstelling van studenten voor het geesteswetenschappelijke aspect. De commissie meent dat indien het departement een bijzondere positie wenst te geven

aan de geesteswetenschappen er voor had moet worden gezorgd dat op dit vlak qua onderzoek internationale voortreffelijkheid had moeten zijn bereikt. Niet elke onderzoeksgroep is evenwel even sterk in internationale publicaties en verwerking van onderzoeksfondsen. De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen.

12. Interne kwaliteitszorg

De Permanente onderwijscommissie, de evaluatiecommissie en de beoordelingscommissie waken over de kwaliteit van het onderwijs. De rol van de POC werd reeds eerder besproken. De evaluatiecommissie wordt per opleiding samengesteld naar aanleiding van de algemene onderwijsevaluatie die sinds 1994-1995 is ingevoerd aan de K.U.Leuven. Dit tijdelijk orgaan omvat zowel ZAP-leden, AAP-leden als studenten en wordt begeleid door een medewerker van de Dienst Universitair Onderwijs (DUO). De commissie functioneert gedurende twee academiejaren, waarbij in het eerste jaar de eigenlijke evaluatie wordt uitgevoerd en in het tweede jaar aandacht wordt besteed aan de opvolging. De beoordelingscommissie buigt zich over aanwervingen en bevorderingen.

Op het vlak van onderwijskundige vorming voor het academisch personeel bestaat er een uitgebreid aanbod vanuit DUO.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat binnen het departement permanent zorg wordt besteed aan de kwaliteit van het onderwijs. Dit blijkt uit verschillende goede initiatieven die worden genomen, ook op het vlak van onderwijsinnovatie waarover een aantal onderwijsprojecten lopen. De onderwijsevaluatie is uitgebreid en diepgaand. De studenten worden goed betrokken bij onderwijsevaluaties en curriculumvernieuwing. Ze zijn trouwens zelf tevreden over hun inspraakmogelijkheden en de samenwerking met de andere geledingen van het departement. Wel meent de commissie dat de studentenwerking nog beter zou kunnen worden ondersteund door de faculteit.

Op het vlak van onderwijsprofessionalisering worden goede initiatieven genomen op centraal niveau.

Ter voorbereiding van het visitatiebezoek van de commissie schreef de opleiding een zelfevaluatierapport. De visitatiecommissie vindt de zelfevaluatie van buitengewone kwaliteit en uitermate volledig. De commissie is trouwens onder de indruk van het vele voorbereidende werk dat werd geleverd en de kwaliteit ervan.

De visitatiecommissie merkt op dat de procedurele opvolging van de vorige visitatie goed verliep. Aan alle aanbevelingen van de vorige visitatiecommissie werd de nodige aandacht besteed en in de meerderheid van de gevallen werden de voorstellen

van de vorige commissie uitgevoerd. Zo werden onder meer een aantal aanpassingen in het programma doorgevoerd, een aantal inspanningen geleverd om de kwaliteit van de werkcolleges en practica op peil te houden, de exameneisen verduidelijkt voor de studenten, onderzoek uitgevoerd naar de oorzaken van niet-slagen en studie-uitval, inspanningen geleverd om de feedback van afgestudeerden op een meer systematische wijze in te bouwen in het departementale beleid.

13. Bachelor-masterstructuur

Het departement opteert er voor om slechts één diploma psychologie af te leveren zowel op bachelor- als op masterniveau, met de vermelding van de afstudeerrichting. In het bachelorprogramma wordt het aandeel van de basisdomeinen in de psychologie uitgebreid ten aanzien van het bestaande programma. Verder wordt een beginnende professionalisering aangeboden door een keuze uit de vier afstudeerrichtingen. Het methodologische onderwijs wordt geïntegreerd in één cursus die zowel de positief als de geesteswetenschappelijke invalshoek bevat, en een geïntegreerd practicum. Data-analyse wordt verder uitgebreid met een derde opleidingsonderdeel met practicum, dat een taxonomisch overzicht van data-analytische methoden biedt. Verder wordt ingezoomd op drie veel gebruikte methoden, met name regressie, variantie-analyse en factoranalyse. Ten slotte wordt er in de bachelor besnoeid op de aanverwante disciplines door vermindering van een opleidingsonderdeel filosofie, de herpositionering van de inleiding in de sociale en culturele antropologie en de toevoeging van een pedagogisch opleidingsonderdeel. In het masterprogramma zullen volgende accenten worden gelegd: het herbekijken van het huidige gemeenschappelijke programma met vraagstukvakken over de basisvakdomeinen, de uitbouw van verschillende trajecten met meer keuzevrijheid in de afstudeerrichtingen, en, voor de richting Theoretische psychologie, het afstappen van de inhoudelijke onderzoekspakketten en het sterk benadrukken van de verdere methodologische en data-analytische deskundigheid met een vrijere inhoudelijke invulling. Ten slotte zal er over worden gewaakt dat zowel integratie van kennis als de actieve en interactieve werkvormen centraal staan in het programma.

De visitatiecommissie heeft kennis genomen van de omvormingsplannen maar spreekt hier verder geen oordeel over uit.

Universiteit Gent

De opleiding Psychologie binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen van de Universiteit Gent

1. Onderwijsprofiel, doelstellingen en eindtermen

Volgens de informatie in het zelfevaluatie rapport is het algemene doel van de opleiding psychologie het op een zelfstandige en wetenschappelijk verantwoorde wijze kunnen aanpakken van voor het vakgebied psychologie relevante vraagstellingen. Gesteld wordt dat de opleiding hiertoe voorziet in een solide wetenschappelijke onderbouw. Op professioneel vlak heeft de opleiding de zelfstandige beroepsopleiding als psycholoog als finaliteit. Inzake academische vaardigheden dienen universitair gevormde psychologen te beschikken over de vereiste kennis, vaardigheden en attitudes voor het zelfstandig uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek. Op het vlak van de beroepscompetenties dienen universitair gevormde psychologen relevante vaardigheden in verband met observatie, diagnostiek, interpretatie en interventie adequaat te kunnen aanwenden met het oog op het verlenen van wetenschappelijk verantwoorde adviezen, interventies of hulp. Ten slotte wordt van een universitair geschoold psycholoog verwacht dat hij of zij in staat is tot kritische reflectie over de opleiding en gericht is op levenslang leren.

Aangehaald wordt dat deze visie op de opleiding rekening houdt met de “Opdrachtsverklaring van de Universiteit Gent” en aansluit bij de “Visietekst op Onderwijs van de Universiteit Gent”.

Het algemeen doel van de opleiding wordt in het zelfevaluatie rapport vertaald naar algemene eindtermen van de opleiding en specifieke eindtermen van de drie afstudeerrichtingen.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de doelstellingen en eindtermen helder en duidelijk zijn geformuleerd. De commissie heeft daarbij waardering voor de heldere indeling van de algemene eindtermen in 5 blokken, zijnde wetenschappelijke vorming, algemeen psychologische vorming, verdiepende psychologische vorming,

beroepscompetenties en de vereiste beroepshouding. Met betrekking tot de “wetenschappelijke vorming” stelt de opleiding zich volgens de visitatiecommissie erg hoge ambities en ze vraagt zich af of het gestelde doel van de beheersing van de volledige empirische cyclus binnen de basisopleiding wel haalbaar is. Meer bepaald stelt de commissie vast dat bij de richting Klinische psychologie de aandacht in grote mate uitgaat naar de beroepspraktijk waarbij tijdens de opleiding veel tijd wordt besteed aan de beroepsmatige training.

De doelstellingen en eindtermen omvatten zeker de minimumeisen die de commissie in haar referentiekader voor opleidingen psychologie heeft geformuleerd, het niveau ervan is duidelijk academisch en onderscheiden van een hogeschoolopleiding. De academische vorming en de academische vaardigheden krijgen ruime aandacht in de doelstellingen en verder wordt voldoende aandacht gegeven aan de competentieontwikkeling (het geïntegreerd verwerven van kennis, vaardigheden en houdingen).

De doelstellingen, eindtermen en onderwijskundige principes zijn goed bekend bij het academisch personeel en de studenten.

Ten slotte meent de visitatiecommissie dat de doelstellingen die de opleiding zich stelt haalbaar zijn binnen de gegeven juridische en financiële randvoorwaarden, al bemoeilijken het grote studentenaantal en de krappe personeelsbezetting de realisatie ervan op alle niveaus.

2. Programma

2.1. Opbouw en inhoud van het programma

De opleiding psychologie omvat vijf studiejaren: twee kandidaturen (eerste cyclus) en drie licenties (tweede cyclus). De opleiding wordt vanaf de eerste kandidatuur volledig afzonderlijk voor de psychologie georganiseerd. Na de kandidaturen kunnen de studenten kiezen uit drie afstudeerrichtingen, met name Klinische psychologie, Bedrijfspsychologie en personeelsbeleid, en Theoretische en experimentele psychologie.

Bij de opbouw van het programma werden volgende principes gehanteerd: een sterke basis qua fundamenteel psychologische opleidingsonderdelen, sterke gerichtheid op het koppelen van onderwijs en onderzoek, evenwicht tussen de algemene en specifieke competenties, tussen een gemeenschappelijke stam en de opties, generieke vaardigheden gegeven de diversiteit aan beroepsvelden, cumulatieve opbouw tussen de studiejaren en binnen een studiejaar tussen de semesters, coherentie tussen de opleidingsonderdelen binnen een studiejaar, selectief gekozen bijdragen uit belendende velden, ruimte voor profilering door de student.

Binnen het programma wordt een ruime gemeenschappelijke stam aangeboden waarvan de opleidingsonderdelen zijn gegroepeerd in een aantal functionele categorieën, met name basisopleidingsonderdelen, methoden en technieken, verbre-

dingsopleidingsonderdelen en optie-oriënterende opleidingsonderdelen. Tot de basisopleidingsonderdelen behoren: algemene psychologie, geschiedenis van de psychologie, differentiële psychologie, sociale psychologie, ontwikkelingspsychologie I & II, leerpsychologie, sociale cognitie en groepsprocessen, persoonlijkheidspsychologie, neuropsychologie, gezondheidspsychologie. De categorie Methoden en technieken omhelst de opleidingsonderdelen statistiek I & II, methodologie, psychometrie, psychodiagnostiek I & II, klinische psychodiagnostiek I, data-analyse I, methoden en technieken voor empirisch onderzoek, keuze uit data-analyse II of toegepaste data-analyse. De verbredingsopleidingsonderdelen zijn algemeen: filosofie, sociologie, kennisleer, wetgeving in verband met het beroep en biomedisch: erfelijkheidsleer, fysiologie, psychiatrie, keuze uit fysiopathologie of neurologie. De optie-oriënterende opleidingonderdelen zijn inleiding bedrijfspsychologie en inleiding klinische psychologie. Verder zijn er opleidingsonderdelen naar keuze die bedoeld zijn om bij te dragen tot een grotere flexibiliteit van het opleidingsprogramma en studenten de kans te bieden tot profilering. Binnen de opleiding worden hiertoe volgende mogelijkheden geboden: keuze vanaf het derde jaar met optiegerichte opleidingsonderdelen, keuze van scriptieonderwerp en van promotor, keuze van stageplaats en aansluitende mentor, keuzeopleidingsonderdelen uiteen lijst, vrije keuzeopleidingsonderdelen. In het totaal maken de optiespecifieke opleidingsonderdelen en keuzeopleidingsonderdelen iets meer dan 46% van het studiepakket over de vijf jaar uit en iets meer dan 77% van het studiepakket van de licenties.

Voor houders van een universitair kandidaatsdiploma en voor afgestudeerden uit verschillende richtingen van de hogescholen bestaat de mogelijkheid om een éénjarig kandidatuursprogramma te volgen. De opleiding kan ook deeltijds worden gevolgd.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat het programma een voor studenten interessante opbouw kent. Wel meent ze dat in de eerste cyclus wat weinig aandacht wordt gegeven aan de samenhang tussen de onderdelen en er een te weinig duidelijk beeld wordt gegeven van het vervolg van de opleiding. Het beeld wordt voor de studenten pas duidelijk in de tweede cyclus waar ook de opleidingsonderdelen op hun plaats vallen in de puzzel. Het aantal keuzemogelijkheden in het programma is beperkt maar op zich voldoende.

Het niveau van het programma is naar het oordeel van de commissie degelijk. Het programma sluit aan bij interessante en recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en het beroepenveld. Met betrekking tot de Klinische psychologie stelt de commissie wel vast dat veel aandacht gaat naar de professionele vorming. Zoals reeds aangehaald is er op dit vlak duidelijk een spanning tussen de hoge ambitie van de opleiding en de realisatie ervan. De terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma is voldoende tot goed. De aandacht voor het bijbrengen van communicatievaardigheden is goed, voor ICT-vaardigheden zeer goed. Wel moet het aantal PC's in de toekomst worden uitgebreid.

2.2. Onderwijsleersituatie

Blijkens de informatie in het zelfevaluatie-rapport wordt gebruik gemaakt van hoorcolleges en practica die, waar mogelijk, worden aangevuld met een aantal activerende werkvormen, zoals vraagstellingen en taken, individuele en groeps papers, groeps presentaties, rollenspel, taakgericht onderwijs, projectonderwijs, reflectieactiviteiten, en begeleide zelfstudie. De opleiding investeert verder in de licenties in de uitbouw van casusgebaseerd onderwijs ("CaseKit") waarbij gebruik wordt gemaakt van een elektronische leeromgeving en gewerkt wordt met simulatiepatiënten. Andere innovatieve onderwijsvormen zijn het "Testpracticum" (computer-gestuurd testen), het Skillslab en het daaraan gekoppelde project "e-learning binnen de psychologie" gericht op de ontwikkeling van scenario's voor begeleide oefeningen in het Skillslab en op het ontwikkelen van nieuwe toetsvormen, en de geïntegreerde elektronische leeromgeving Claroline.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat de opleiding er, zeker in de licenties, in slaagt een zeer gevarieerd aanbod van onderwijsvormen aan te bieden. Het casusgericht onderwijs, het skillslab, de elektronische leeromgeving Claroline, en het testpracticum krijgen alle waardering. De opleiding heeft daarbij wel gekozen voor onderwijsvormen die relatief veel contacturen vergen. Ondanks alle inspanningen en initiatieven is er door de zeer grote studentenaantallen in de kandidaturen onvermijdelijk toch nog veel grote-groepen-onderwijs.

Met betrekking tot het studiemateriaal heeft de commissie met instemming geconstateerd dat er relatief weinig eigen syllabi maar vooral internationale tekstboeken worden gebruikt. De studenten worden op die wijze reeds vroeg in de opleiding geconfronteerd met originele bronnen en recente literatuur. Wel wijst de commissie er op geen voorstander te zijn van het gebruik van eigen vertalingen van anders-talige tekstboeken.

2.3. Toetsing en evaluatie

In het academiejaar 2001-2002 werd gestart met de progressieve invoering van het semestersysteem. Het academiejaar wordt daarbij ingedeeld in twee maal twaalf lesweken gevolgd door een inhaalweek. Hierna is een blokperiode van een week voorzien, gevolgd door een examenperiode van drie weken. De examens kunnen schriftelijk zijn, mondeling of een combinatie van schriftelijke voorbereiding met mondelinge toelichting. Op het niveau van de kandidaturen wordt, voor het toetsen van de basiskennis en het inzichtelijk redeneren, vooral gebruik gemaakt van multiple choice vragen, open vragen en een combinatie van beide. Daarnaast wordt ook gebruik gemaakt van opdrachten. In de licenties worden meer gevarieerde evaluatievormen gehanteerd en wordt naast de klassieke eindevaluatie een grote nadruk

gelegd op tussentijdse evaluatie. Bij het taakgericht onderwijs, het casusonderwijs en het projectonderwijs worden de studenten tijdens de evaluatie geconfronteerd met nieuwe situaties en worden zij verondersteld een beroep te doen op het geleerde om de onbekende situatie aan te pakken. Verder gebeurt de beoordeling in een aantal gevallen ook op basis van papers en presentaties.

Oordeel visitatiecommissie

Het niveau van de examens die de commissie heeft bestudeerd is wisselend. Daarbij meent de commissie dat het hoge niveau van de doelstellingen en eindtermen niet steeds wordt gereflecteerd in de inhoud van de toetsvragen. Verder acht ze het positief dat in de meeste gevallen schriftelijke examens worden georganiseerd. Ze meent dat de opleiding zeker niet mag toegeven aan de vraag van studenten naar meer mondelinge examens.

Verder acht de commissie het positief dat er een gevarieerd gebruik is van verschillende toetsvormen en dat binnen de innovatieve onderwijsvormen, zoals het casusonderwijs, projectonderwijs en taakgericht onderwijs, de mogelijkheid om verschillende toetsmomenten in te lassen, wordt benut. Ook het examineren aan de hand van papers is naar het oordeel van de commissie een goede zaak. Wel wijst ze er op dat bij deze beoordelingsvorm de nodige feedback moet worden verzekerd.

3. Scriptie en stage

3.1. Scriptie

Volgens de informatie in het zelfevaluatierapport is de doelstelling van de scriptie het op een wetenschappelijk verantwoorde wijze een theoretische, een methodologische of een empirische studie te kunnen opzetten, uitvoeren en schriftelijk rapporteren voor een wetenschappelijk forum. De scriptie vormt het eindproduct van een door de student uitgewerkt onderzoeksproject, waarin hij/zij op een zelfstandige en creatieve wijze een wetenschappelijk onderzoek uitvoert met betrekking tot een zelf gekozen onderwerp in het domein van de psychologie. De scriptie vertegenwoordigt 20 studiepunten, verdeeld over de twee laatste licentiejaren.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie heeft, voorafgaand aan haar bezoek, een steekproef van scripties grondig bestudeerd. Op basis van deze steekproef stelt zij vast dat het niveau ervan sterk wisselt, met uitschieters aan beide kanten. Binnen de opleiding bestaat duidelijk consensus over de criteria waaraan de scripties moeten voldoen. In dit verband heeft de commissie vastgesteld dat niet vereist is dat alle scripties een empirisch onderzoek inhouden. Ook zuivere literatuurstudies worden aanvaard. De

commissie is hier geen voorstander van. Enerzijds zijn dergelijke eindverhandelingen te moeilijk omdat de eis eigenlijk is een nieuwe visie te geven op iets waarvoor de experts al lang hebben gekeken. Anderzijds worden ze te makkelijk als wordt toegestaan dat het niet meer is dan een opsomming en resulteren ze in een puur mechanisch werk. Ze geeft in overweging om literatuuronderzoek enkel te laten uitvoeren indien dit is gekoppeld aan een goede theoretische vraagstelling. Ze heeft daarvan trouwens een aantal zeer goede voorbeelden aangetroffen.

Verder zijn de scripties, ondanks de reeds ingevoerde beperking, nog vrij omvangrijk. De pretentie van de opleiding dat de scripties de vorm hebben van een wetenschappelijk artikel wordt niet waargemaakt. De geïnvesteerde tijd en het werk zijn groter dan kan worden verwacht op basis van de begrote studietijd van 20 studiepunten. De commissie meent dat de opleiding zou moeten overwegen om het werk verder in omvang te beperken bijvoorbeeld door, waar relevant, het te laten neerleggen in de vorm van een concept wetenschappelijk artikel van rond de 20 pagina's.

De begeleiding van de scriptie stemt tot tevredenheid van de studenten. De beoordelingen van de scripties lijken de commissie in sommige gevallen aan de hoge kant. Verder beveelt de commissie aan om minder tijd te investeren in het lezen door vele beoordelaars -elke scriptie wordt beoordeeld door 2 commissarissen naast de promotor-, en meer in de feedback over het werk aan de studenten. Een door de beoordelaars in te vullen evaluatieformulier bestemd voor de student zou hier al enig soelaas kunnen bieden. De commissie meent evenwel dat een mondelinge presentatie achteraf zeer waardevol zou zijn. Ze geeft het departement in overweging op een creatieve wijze naar alternatieve mogelijkheden voor de traditionele mondelinge verdediging, zoals bijvoorbeeld posterpresentaties, te zoeken.

3.2. Stage

De stage in de optie Klinische psychologie is gesitueerd in de derde licentie. Ze is begroot op 29 studiepunten. Voor de optie Bedrijfspsychologie en personeelsbeleid is de stage gespreid over de tweede en de derde licentie, met een gewicht van respectievelijk 9 en 15 studiepunten. In de optie Theoretische en experimentele psychologie bevindt de stage zich in de derde licentie met een gewicht van 20 studiepunten. Algemeen heeft de stage tot doel om vanuit de theoretische basis die is opgebouwd de student in de beroepspraktijk in te leiden. De student maakt gebruik van de verworven theoretische kennis en vaardigheden en verwerft, onder begeleiding van een mentor en onder condities van toenemende zelfstandigheid, de beroepsvaardigheden en attitudes vereist voor een zelfstandige uitoefening van het beroep van psycholoog.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de stages goed zijn geregeld en aan de doelstellingen beantwoorden. De spreiding van de stage binnen Bedrijfspsychologie en personeelsbeleid over twee periodes is goed, maar de visitatiecommissie is van oordeel dat de tweede stage daardoor te kort wordt. Dit punt zou kunnen aangepakt worden door een koppeling van de stage met de scriptie. Bezwaren tegen een dergelijke koppeling die door de opleiding werden geuit, hebben de commissie niet overtuigd, en het komt volgens studenten ook in de praktijk voor. Verder is de commissie er geen voorstander van dat een vergelijkbare splitsing van de stage in twee delen wordt doorgevoerd voor de andere opties. Wel meent ze dat, gezien de grote waardering van de stage, kan worden overwogen om in het toekomstige bachelor-master programma een kortere stage eerder in het programma aan te bieden.

4. Studenten

4.1. Studentenprofiel en studentenaantallen¹

Tabel 1

Totaal aantal studenten Psychologie UGent voor de periode '93-'94 t.e.m. '02-'03.

Academiejaar	Generatie- studenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'93-'94 ²	354	459	223	126	98	117
'94-'95	334	424	234	184	111	108
'95-'96	360	473	273	213	162	118
'96-'97	386	510	316	255	192	167
'97-'98	449	611	322	299	215	205
'98-'99	443	601	330	313	260	229
'99-'00	418	591	364	305	270	287
'00-'01	461	630	342	342	260	293
'01-'02	444	653	390	292	327	276
'02-'03	489	700	419	333	276	346

1. Tot 2000-2001 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2001-2002 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.
2. Gemeenschappelijke eerste kandidatuur psychologie en pedagogische wetenschappen.

Uit tabel 1 blijkt dat er over de beschouwde periode in alle studiejaren van de opleiding Psychologie te Gent een toename is van het aantal studenten. In de zelfevaluatie wordt vermeld dat het aantal generatiestudenten over de periode '94-'95 t.e.m. '02-'03 gestegen is met ongeveer 58%. De instroom wordt verder gekenmerkt door een hoog percentage aan vrouwelijke studenten met een man-vrouw verhouding die in het laatste academiejaar is geëvolueerd naar een bijna 20/80 verhouding. Het aantal buitenlandse studenten is relatief beperkt en is over de beschouwde periode lager dan 2%.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat de instroom zeer omvangrijk is en zelf zorgwekkend groot is te noemen. Een ander probleem betreft de grote heterogeniteit van de instroom waarop de opleiding reageert met een sterk selecterende eerste kandidatuur. De opleiding levert inspanningen om zoveel mogelijk studenten binnen boord te houden, via onder meer een vakantiecursus statistiek en gerichte informatieverstrekking. Dit kan het probleem dat buiten de universiteit wordt veroorzaakt evenwel niet oplossen. Wel meent de commissie dat een mogelijke methode om de instroom te beperken er in bestaat op de een of andere wijze het grote percentage studenten dat in de eerste kandidatuur verdwijnt al eerder te bewegen om andere opleidingen te kiezen. Ze beveelt de opleiding aan om actief na te gaan welke mogelijkheden er bestaan binnen de nieuwe regelgeving rond de flexibilisering van het hoger onderwijs.

Buitenlandse studenten zijn nauwelijks aanwezig in de opleiding, hetgeen deels een gevolg is van de wetgeving op het punt van de onderwijstaal. Er wordt evenwel ook geen beleid gevoerd ten aanzien van het aantrekken van buitenlandse studenten.

4.2. Slaagcijfers en rendementen³

Tabel 2

Slaagpercentages studenten Psychologie UGent ('91-'92 t.e.m. '01-'02)
(verhouding aantal geslaagden t.o.v. het aantal studenten
ingeschreven op de rol)

Academiejaar	Generatie- studenten	1 ^{ste} kand.	2 ^{de} kand.	1e lic.	2e lic.	3e lic.
'91-'92	49,4	61,4	79,2	96,9	98,9	83,0
'92-'93	53,4	55,9	78,2	94,2	96,9	77,8
'93-'94 ⁴	51,6	54,2	77,9	87,9	96,9	87,9
'94-'95	54,5	57,5	88,4	91,7	98,2	93,4
'95-'96	54,5	56,8	89,2	90,1	96,9	94,1
'96-'97	53,4	53,6	87,5	84,9	96,3	89,7
'97-'98	46,9	46,9	90,8	87,2	97,2	85,4
'98-'99	49,3	50,0	89,1	85,7	96,9	85,6
'99-'00	47,9	50,3	90,7	83,4	95,9	86,6
'00-'01	43,9	44,2	83,8	94,8	94,2	92,1
'01-'02	47,1	48,4	82,3	91,1	96,0	87,7

Over de periode '91-'92 tot en met '01-'02 slaagt aan de UGent gemiddeld ongeveer 45% van de generatiestudenten in de eerste kandidatuur, het globale gemiddelde slaagpercentage van de eerste kandidatuur in deze periode bedraagt ongeveer 52%. In de daaropvolgende studie jaren bedraagt het gemiddelde slaagpercentage voor dezelfde periode ongeveer 85% in de tweede kandidatuur, 90% in de eerste licentie, 97% in de tweede licentie en 87% in de derde licentie.

Oordeel visitatiecommissie

Het cijfermateriaal van de opleiding met betrekking tot studietrajecten en rendementen is helder en duidelijk. De commissie is in het bijzonder lovend over de gedetailleerde loopbaananalyse die is uitgevoerd.

De commissie stelt vast dat het gemiddelde slaagcijfer in de eerste kandidatuur laag

3. Tot 1999-2000 zijn de gegevens afkomstig uit de interuniversitaire databank inzake de Vlaamse universitaire studentenbevolking die is gelokaliseerd op het VLIR-secretariaat. Vanaf 2000-2001 betreft het gegevens die door de centrale dienst van de universiteit zelf werden aangeleverd.

4. Tot en met 1993-1994: gemeenschappelijke eerste kandidatuur psychologie en pedagogische wetenschappen.

ligt, hetgeen moet gesitueerd worden binnen de Vlaamse situatie. In de licenties valt vooral op dat het slaagcijfer in het laatste jaar wat lager ligt. De gemiddelde studieduur is goed.

5. Studeerbaarheid

In het academiejaar 2002-2003 werd binnen de faculteit gestart met een onderzoek naar studeerbaarheid dat kadert in een grootschalig onderzoek binnen de universiteit. Vanuit haar onderwijsvisie wordt door de universiteit een instrument ontwikkeld om het studeergedrag van studenten nauwgezet in kaart te brengen en op te volgen. Binnen de Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen werd geopteerd om het onderzoek uit te voeren in de eerste kandidatuur en de eerste licentie Klinische psychologie en Bedrijfspsychologie en personeelsbeleid. Naast een prospectieve meting volgens de tijdschrijfmethode werden de betrokken studenten na afloop van elk semester retrospectief bevraagd naar de schatting van hun leeractiviteiten.

Op het vlak van studievoorlichting worden verschillende initiatieven genomen door het Adviescentrum voor Studenten. De voorlichting gebeurt enerzijds indirect via documentatie over het studieaanbod die wordt toegezonden aan secundaire scholen en Centra voor Leerlingenbegeleiding en anderzijds direct door het aanschrijven van potentiële studenten. De Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen organiseert, in samenwerking met het Adviescentrum, infodagen voor laatstejaarsstudenten secundair onderwijs. Het Adviescentrum organiseert eveneens infodagen voor ouders van toekomstige studenten. Voor de start van het nieuwe academiejaar gaat een introductie voor nieuwe studenten door. Tijdens de opleiding worden, onder verantwoordelijkheid van de Opleidingscommissie Psychologie, op belangrijke scharniermomenten informatiesessies ingericht. Zo wordt in de tweede kandidatuur informatie verstrekt over de opties in de licenties, in de eerste licentie over de scripties en het keuzeproces, en in de tweede licentie omtrent de keuze van de stage, de planning van de derde licentie en de keuze van een verdiepingsopleidingonderdeel. Voor de studiebegeleiding werd binnen de opleiding het monitoraat opgericht dat als initiële opdracht heeft de overgang van het secundair onderwijs naar het universitair onderwijs zo optimaal mogelijk te laten verlopen door de eerstejaarsstudenten te begeleiden in hun studie en studieproblematiek. Ook de tweede kandidatuur met studieverkorting behoort tot de doelgroep van het monitoraat. De vakinhoudelijke begeleiding tijdens het vervolg van de studie gebeurt in de eerste plaats door de individuele ZAP-leden en AAP-leden verantwoordelijk voor de opleidingsonderdelen. Voor problemen met de studie- en examenregeling kunnen de studenten zich richten tot de facultaire ombudspersoon die optreedt bij geschillen. Daarnaast is er tevens een institutionele ombudspersoon waarop door de studenten een beroep kan worden gedaan. Voor punten die groepen van

studenten betreffen, kunnen de studenten terecht bij hun jaarafgevaardigden die zelf in contact staan met de studentenvertegenwoordigers in de Opleidingscommissie en Faculteitsraad. Ten slotte kunnen de studenten voor studiebegeleiding ook terecht bij het Adviescentrum voor studenten.

Oordeel visitatiecommissie

Met betrekking tot de studeerbaarheid acht de visitatiecommissie het positief dat studietijdmetingen worden uitgevoerd. Uit de resultaten blijkt dat er vreemde afwijkingen ten aanzien van de begrote studietijd voorkomen. Zo wordt voor sommige opleidingsonderdelen systematisch minder tijd besteed dan begroot (Methodologie, Statistiek I, Psychologische functieleer I, Algemene psychologie en Fysiologie in de eerste kandidatuur, en Data-analyse I, Methoden en technieken voor empirisch onderzoek, Klinische ontwikkelingspsychologie en Klinische psychodiagnostiek II in de eerste licentie). De commissie heeft vastgesteld dat de gesignaleerde problemen serieus worden aangepakt binnen de opleiding.

Op het vlak van studiebegeleiding en advisering worden naar het oordeel van de commissie veel en goede initiatieven genomen.

6. Afgestudeerden

6.1. Kwaliteit van de afgestudeerden

Om zicht te krijgen op de tewerkstelling van de afgestudeerden werd in 2002 een bevraging georganiseerd onder de afgestudeerden van de voorbij vijf jaar. Uit deze bevraging kwam naar voor dat van de afgestudeerden die deelnamen aan de bevraging 31,8% direct na afstuderen of reeds ervoor een eerste job had. Binnen drie maanden na afstuderen heeft 61,2% een job, na zes maanden 78,4%. Verder blijkt dat elke afstudeerrichting zijn specifiek afzetgebied heeft. Klinisch psychologen werken voornamelijk in de klinische sector, bedrijfspsychologen richten zich vooral op het bedrijfsleven en experimenteel psychologen werken vooral aan de universiteit en in het wetenschappelijk onderzoek. Daarnaast is een ruim percentage bedrijfspsychologen werkzaam in het wetenschappelijk onderzoek en is een behoorlijk percentage experimenteel psychologen werkzaam in de bedrijfswereld.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht het niveau van de afgestudeerden goed.

6.2. Waardering van de afgestudeerden vanuit het beroepenveld

Verder werden ook de werkgevers bevestigd over hun waardering voor de Gentse afgestudeerden. De werkgevers oordelen positief over de theoretische kennis, het autonoom denken en handelen en het wetenschappelijk denken en handelen van de afgestudeerde psycholoog. Minder positief zijn de werkgevers over de praktische vaardigheden van de beginnende psycholoog. Ze geven bijna allemaal aan dat op dit vlak een inwerkfase nodig is.

Op het vlak van contacten met de afgestudeerden bestaat de vereniging Gentse Afgestudeerden Psychologie en Pedagogische wetenschappen (GAPP). De opleiding voert op dit punt evenwel geen specifiek beleid. De inbreng van afgestudeerden in de opleiding wordt gerealiseerd via contacten met stagementoren, waaronder een ruim aantal afgestudeerden van de UGent.

Oordeel visitatiecommissie

De afgestudeerden met wie de commissie tijdens het bezoek aan de opleiding sprak zijn zeer tevreden over de genoten opleiding. Zij voelen zich goed voorbereid op het beroepenveld. Uit de bevestiging van het werkveld blijkt dat de Gentse afgestudeerden in het algemeen positief gewaardeerd worden.

De contacten tussen de opleiding en haar afgestudeerden zijn minimaal en zouden volgens de commissie kunnen worden versterkt.

7. Opleiding als organisatie

De Faculteit Psychologie en Pedagogische wetenschappen staat in voor drie opleidingen, met name Psychologie, Pedagogische wetenschappen en de Academische Initiële Lerarenopleiding. Elk van de opleidingen geniet binnen de faculteit een vrij grote autonomie. Het beleid van de faculteit wordt uitgestippeld door de Faculteitsraad die belast is met de organisatie en coördinatie van het onderwijs en het onderzoek in de psychologie en de pedagogische wetenschappen. De raad is samengesteld uit twaalf ZAP-leden, twee AAP-leden, twee ATP-leden en vier studenten. De Opleidingscommissie is de primaire coördinerende instantie voor de opleiding en een permanent adviesorgaan van de Faculteitsraad met betrekking tot het algemeen beleid en de organisatie van het onderwijs. Ze brengt gemotiveerd advies uit naar de faculteit over alle onderwijsaspecten van de Onderwijs- en Examenregeling en staat eveneens in voor de permanente kwaliteitscontrole en opvolging van het onderwijs en voor het uitwerken van een curriculumherziening. Daarnaast staat ze open voor punctuele problemen gerapporteerd door staf en studenten en treedt ze remediërend op. De Opleidingscommissie die in principe op de eerste woensdag van elke maand samenkomt, is samengesteld uit zes ZAP-leden, twee

vertegenwoordigers van het AAP en vier studenten. Verder zijn er de vakgroepen. Dit zijn de kleinste bestuurlijke eenheden die voor een welbepaald vakgebied of voor een samenhangend geheel van vakgebieden instaan voor de verstrekking van het academisch onderwijs. De vakgroepen vervullen ook een coördinerende rol op het vlak van het wetenschappelijk onderzoek en de wetenschappelijke dienstverlening. Bij de opleiding Psychologie zijn zes vakgroepen betrokken. Per studiejaar is er een examencommissie bestaande uit alle ZAP-leden die titularis zijn van een opleidingsonderdeel in het betreffende studiejaar. Ten slotte zijn er nog verschillende andere raden en commissies aan de faculteit verbonden zoals de Doctoraatscommissie, de Commissie Internationalisering, de Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs, de Commissie Financiën en Personeel, de Ethische Commissie Psychologie en Pedagogische wetenschappen en de Commissie ZAP-evaluatie.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie vindt de organisatiestructuur helder en transparant. De commissie stelt verder vast dat de opleiding Psychologie een vrij autonome positie heeft binnen de faculteit en dat de feitelijke organisatie en inrichting van het onderwijs via de Opleidingscommissie bij de psychologen zelf liggen. De zelfstandigheid van de opleiding en de effectiviteit van de opleidingscommissie zorgen er voor dat er geen storende hiërarchische verhoudingen zijn. De structuur functioneert goed door de inzet van de staf. Door de sterke afhankelijkheid van individuele personen is de structurele verankering evenwel kwetsbaar.

Verder is de commissie van mening dat de interne verdeling van middelen zeer goed verloopt. Dit wordt ook zeer goed gemanaged door de faculteit. Verder acht ze het positief dat er een partieel beta-statuut voor de kern van de opleiding werd toegekend. Dit zorgt voor extra middelen die het mogelijk maken om een aantal aspecten in de licenties te realiseren. Ten aanzien van de personeelsomkadering heeft dit statuut evenwel geen verbetering met zich meegebracht.

8. Gebouwen en infrastructuur

De visitatiecommissie heeft tijdens haar verblijf ook een bezoek gebracht aan de infrastructuur die de faculteit ter beschikking heeft.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat de opleiding, mede dankzij een aantal nieuwe voorzieningen in het bestaande gebouw, over voldoende en goed uitgeruste onderwijslokalen beschikt. De laboratoria en practicaruimten zijn zeer goed. Het testpracticum, bestaande uit een testotheek en een testklas, en het Skillslab zijn uitstekende initiatieven. De testotheek is goed uitgerust.

De bibliotheek is mooi qua inrichting en beschikt over een zeer goed boeken- en tijdschriftenbestand. De ICT-voorzieningen zijn goed, maar zoals reeds vermeld zullen ze in de toekomst moeten worden uitgebreid. Verder is de commissie enthousiast over het elektronisch leerplatform Claroline dat door enkele docenten reeds wordt gebruikt als ondersteuning bij de colleges.

Het nieuwe gebouw dat momenteel wordt opgetrokken biedt goede vooruitzichten voor de faculteit en de opleiding en zal de bestaande situatie nog verder verbeteren.

9. Personeel en personeelsbeleid

Oordeel visitatiecommissie

De commissie stelt vast dat de omvang van het personeelsbestand niet is meegegroeid met de enorme toename van het aantal studenten. De situatie is, ondanks het toegekende partiële beta-statuuut, nog steeds ongunstig voor de opleiding.

De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoeksmatig te ondersteunen. De onderzoekskwaliteit van de staf is voldoende tot goed. Het onderzoeksdeel van de medewerkers, ook van het AAP, is algemeen beschouwd goed. De publicaties zijn op niveau, vrijwel over het gehele gebied. Ook de bijdrage vanuit het beroepenveld wordt gegarandeerd binnen de opleiding door de aanstelling van een aantal deeltijdse ZAP-leden. De didactische kwaliteiten van de staf lijken in het algemeen goed. Verder is het de commissie opgevallen dat er een opvallend groot engagement is van de docenten, er goede onderlinge verhoudingen zijn en de werksfeer goed lijkt te zijn.

Binnen de opleiding wordt er een duidelijk gelijke kansenbeleid gevoerd. Het aantal vrouwelijke leden in de staf is goed in absolute zin. Met betrekking tot het evaluatie, benoemings- en beoordelingsbeleid valt positief op dat er een stijgende tendens is tot externe rekrutering.

De begeleiding die het AAP krijgt bij de uitvoering van haar opdracht stemt in het algemeen tot tevredenheid. Vermeldenswaard is ook dat de onderwijsbelasting van de AAP-leden binnen de opleiding wordt bewaakt.

10. Internationalisering

Blijkens de informatie in de zelfevaluatie wordt binnen de opleiding Psychologie deelgenomen aan het Erasmus-programma voor het hoger onderwijs. Verder worden ook andere Socratesactiviteiten georganiseerd, zoals intensieve programma's en een Joint-Master programma. Vermeld wordt dat er sinds 1998-1999 een stijging is van het aantal uitgaande studenten. Het aantal inkomende studenten is wisselend, maar stijgt sinds 2001-2002. Op het vlak van docentmobiliteit verzorgt een groot aantal stafleden van de opleiding op regelmatige basis gastcolleges aan

buitenlandse universiteiten en bestaan er contacten met buitenlandse universiteiten op het vlak van het wetenschappelijk onderzoek.

Oordeel visitatiecommissie

De visitatiecommissie is van oordeel dat de internationalisering van het onderwijs onvoldoende is. Enerzijds zijn er weinig inkomende studenten, ook in de licenties. Anderzijds gaan nog te weinig Gentse studenten naar het buitenland. De commissie is zich bewust van een aantal structurele beperkingen, maar acht het niettemin gewenst dat op dit vlak verdere inspanningen worden geleverd.

11. Onderzoekscapient van het onderwijs

In dit hoofdstuk zijn de verschillende aspecten die betrekking hebben op de onderzoekscapient van het onderwijs die verspreid in het deelrapport aan bod komen, samengebracht. Op die manier komt de verwevenheid van onderwijs en onderzoek, een essentieel kenmerk van het academisch onderwijs, duidelijker tot uiting.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie acht de globale onderzoekscapient van de opleiding goed, met een redelijke ondersteuning vanuit de faculteit en de universiteit. Het programma sluit aan bij interessante en recente ontwikkelingen in het wetenschapsgebied en de terugkoppeling van eigen onderzoek in het programma is voldoende tot goed. In de Klinische psychologie gaat wel veel aandacht uit naar de professionele vorming en rijst de vraag of alle studenten wel een voldoende onderzoekscapient krijgen. De waaier aan specialisaties binnen de staf is voldoende breed om de aangeboden afstudeerrichtingen onderzoekscapient te ondersteunen. De onderzoekscapient van de staf is voldoende tot goed. Het onderzoekscapient van de medewerkers, ook van het AAP, is algemeen beschouwd goed. De publicaties zijn op niveau, vrijwel over het gehele gebied.

12. Interne kwaliteitszorg

Op het niveau van de faculteit spelen de Dienst Onderwijssteuning met aan het hoofd een onderwijsdirecteur, en de Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs een centrale rol in de interne kwaliteitszorg. De Dienst Onderwijssteuning heeft als taak de organisatie van de onderwijssteuningen door studenten, het beoordelen van de onderwijsprestaties van ZAP-leden, het uitbrengen van adviezen omtrent aspecten van onderwijssteuningen bij programmaherzieningen, de onderwijs-

bevoegdheid van docenten, de indeling van het jaar in semesters, de spreiding van opleidingsonderdelen over beide semesters en de aard van de examenvormen. De Commissie Kwaliteitszorg Onderwijs houdt zich vooral bezig met het ontwikkelen van de vragenlijst voor de onderwijsevaluatie en met het bevorderen van de participatiegraad van de studenten bij de onderwijsevaluaties. Deze commissie is samengesteld uit de decaan, de onderwijsdirecteur, de opleidingsvoorzitters, een vertegenwoordiger van het AAP, van het ATP en van de studenten. De Opleidingscommissie Psychologie, waarvan de rol reeds werd beschreven in punt 7, vervult een belangrijke rol bij de evaluatie van het programma. De evaluatie van het onderwijs door studenten werd in 1993-1994 aan de universiteit ingevoerd met de bedoeling het onderwijsgebeuren te optimaliseren. Daarbij worden geregeld alle opleidingsonderdelen van een opleiding, alsook alle opleidingsonderdelen van een lesgever geëvalueerd. Elke lesgever moet minstens om de drie jaar geëvalueerd worden. Op het vlak van onderwijskundige vorming voor het academisch personeel bestaat er een centraal georganiseerd aanbod van docententrainingen.

Oordeel visitatiecommissie

De commissie is van oordeel dat binnen de opleiding veel en goede initiatieven worden genomen op het vlak van de interne kwaliteitszorg. De betrokken commissies lijken goed te functioneren en de studenten zijn tevreden over hun inspraakmogelijkheden. De procedures voor onderwijsevaluatie zijn helder beschreven en de procedures lijken volgens de commissie goed te werken. Ook hier hebben de studenten inspraak.

De opleiding heeft ook veel aandacht voor onderwijsvernieuwing via verschillende projecten die reeds eerder in het rapport zijn vermeld.

Op het vlak van onderwijsprofessionalisering worden goede initiatieven genomen op centraal niveau. De meeste jonge docenten blijken ook daadwerkelijk deel te nemen aan dit centrale initiatief.

Ter voorbereiding van het visitatiebezoek van de commissie schreef de opleiding een zelfevaluatierapport. De visitatiecommissie vindt de zelfevaluatie een uitermate volledig, degelijk, zeer leesbaar en toegankelijk werkstuk. Zij is onder de indruk van de kwaliteit van het werk.

De visitatiecommissie merkt op dat de procedurele opvolging van de vorige visitatie goed verliep. Sinds de vorige visitatie is enorm veel gebeurd binnen de opleiding en werden verschillende 'knelpunten' degelijk aangepakt. Zo werd onder meer de rol van Opleidingscommissie Psychologie versterkt, op het vlak van personeel ruim gerekruteerd, een partieel beta-statuuut gerealiseerd, de evaluatieprocedure van de onderwijsprestaties van het ZAP verder uitgewerkt, de docenttraining gestimuleerd, de studiebegeleiding bevorderd door het oprichten en uitbouwen van een Monitoraat, een grote beleidstransparantie gerealiseerd, de verdere uitbouw van de onderwijsinfrastructuur bevorderd, de onderzoeksinfrastructuur verder uitge-

bouwd, met de nieuwbouw gestart. Ook binnen het programma zelf werd een heel aantal aanpassingen doorgevoerd door de Opleidingscommissie.

De commissie meent ten slotte dat de opleiding op weg is naar een goede toekomst.

13. Bachelor-masterstructuur

In het zelfevaluatierapport wordt aangehaald dat het programma van de drie eerste jaren grotendeels voldoet aan de doelstellingen van een bacheloropleiding. Deze laatste wordt daarbij gezien als een doorstroom bachelor. Het programma omvat opleidingsonderdelen gericht op oriëntatie (Methodologie, Geschiedenis van de psychologie, introductie in belangrijke professionele velden), op theorie (Algemene psychologie, Functieleer I & II, Differentiële psychologie, Sociale Psychologie, Ontwikkelingspsychologie I & II, Leerpsychologie, Persoonlijkheidspsychologie, Neuro-psychologie), op vaardigheden en methoden (Statistiek I & II, Data-analyse I, Psychometrie, Psychodiagnostiek I & II, Klinische psychodiagnostiek I, Methoden en technieken voor empirisch onderzoek) en verbredingsopleidingsonderdelen (Erfelijkheidsleer, Fysiologie, Sociologie, Kennisleer en Filosofie). De opleiding voorziet 125 studiepunten voor theoretische opleidingsonderdelen, 36 studiepunten voor methodisch-technische opleidingsonderdelen en 19 studiepunten voor verbredingsopleidingsonderdelen. Op het niveau van de masteropleiding is voorbereidend werk geleverd.

De visitatiecommissie heeft kennis genomen van de omvormingsplannen maar spreekt hier verder geen oordeel over uit.

Bijlagen

Personalia van de leden van de visitatiecommissie

Prof. dr. W.A. Wagenaar (1941) studeerde, na het behalen van het Gymnasium B, van 1960 tot 1965 experimentele psychologie aan de Universiteit van Utrecht, waar hij in de periode 1963-1965 tevens werkzaam was als wetenschappelijk medewerker. Van 1965 tot 1973 was hij verbonden als psychologisch onderzoeker aan het Instituut voor Zintuigfysiologie TNO te Soesterberg. In deze periode, meer bepaald in 1972, promoveerde hij aan de Universiteit Leiden op het proefschrift "Sequential Response Bias". Na een aanstelling als Visiting Professor aan de Pennsylvania State University (VS) van 1973 tot 1974, leidde hij van 1974 tot 1985 het Psychologische Departement van het Instituut voor Zintuigfysiologie TNO. Van 1982 tot 1985 was hij tevens buitengewoon hoogleraar experimentele psychologie aan de Universiteit Leiden, waar hij sinds 1985 is aangesteld als hoogleraar in ditzelfde vakgebied. Sinds 2004 heeft hij aan deze universiteit tevens een aanstelling als hoogleraar psychologie bij de Faculteit Rechten. Verder verzorgde hij in 1989-1990 de Franqui leerstoel experimentele psychologie aan de K.U.Leuven, was hij van 2001 tot 2003 Permanent Fellow bij het Netherlands Institute for Advanced Studies (NIAS) te Wassenaar en van 2003 tot 2004 decaan van het University College van de Universiteit van Utrecht. Sinds 2004 is hij tevens universiteits-hoogleraar aan de Universiteit van Utrecht. Daarnaast vervulde W.A. Wagenaar ook diverse bestuurlijke functies. Zo was hij onder meer secretaris van de Dutch Psychonomics Foundation, voorzitter van de Dutch Foundation of Research Psychologists (PSYCHON), voorzitter van de Evaluation Board of the Social Sciences Program of the European Science Foundation, achtereenvolgens hoofd van het Departement Psychologie, decaan van de Faculteit Sociale wetenschappen en rector-magnificus van de Universiteit Leiden, en bestuurslid van de Faculteit der Kunsten van diezelfde universiteit.

Als auteur en co-auteur publiceerde hij meer dan tien wetenschappelijke boeken en meer dan 150 wetenschappelijke artikelen. Ten slotte heeft hij als expert-getuige opgetreden in meer dan 200 rechtszaken (publiekrechtelijk en strafrechtelijk).

Prof. dr. A. Cleeremans (1962) studeerde in 1986 af als licentiaat in de Psychologische en Pedagogische wetenschappen aan de Université Libre de Bruxelles. Van 1986 tot 1990 was hij als onderzoeksassistent van het Fonds National de Research Scientific (FNRS) tot 1987 verbonden aan het Laboratoire de Psychologie Industrielle et Commerciale van de ULB en vanaf 1988 aan het Departement of Psychology van de Carnegie Mellon University, waar hij in 1989 de Master in de Cognitieve Psychologie behaalde. In 1991 was hij werkzaam als postdoctoraal navorser aan de Carnegie Mellon University waar hij in datzelfde jaar promoveerde op het proefschrift “Mechanisms of implicit learning: A parallel distributed processing model of sequence acquisition”. Van 1991 tot heden is hij als navorser van het FNRS verbonden aan de ULB, tot 1993 aan het Laboratoire de Psychologie Industrielle et Commerciale en vervolgens aan het Séminaire de Recherche en Sciences Cognitives. In deze periode werd hij in 1995 ook deeltijds aangesteld als Chargé de Cours bij de Faculté de Philosophie et Lettres van de ULB, was hij van 2001 tot 2002 Visiting Scholar aan het Department of Psychology van de University of Colorado at Boulder en behaalde hij in 2001 het Agrégation de l’Enseignement Supérieur op het proefschrift “Learning and consciousness: A graded, dynamic perspective”.

A. Cleeremans was en is lid van verschillende (inter)nationale wetenschappelijke verenigingen en (associate) editor van diverse (inter)nationale wetenschappelijke tijdschriften. Hij treedt tevens op als reviewer en expert en organiseerde een aantal conferenties en workshops. Hij is (co-)auteur van diverse wetenschappelijke artikelen en boeken. Daarnaast vervulde en vervult hij ook bestuurlijk functies.

Prof. dr. Henk Thierry (1938) is sinds 2003 emeritushoogleraar Arbeids- en Organisa-tiepsychologie van de Universiteit van Tilburg. Hij studeerde aan de Vrije Universiteit in Amsterdam en promoveerde daar op het thema onder welke voorwaarden resultaatafhankelijke beloning in organisaties effectief kan zijn (1968). Tot 1971 was hij verbonden als wetenschappelijk (hoofd)medewerker aan de subfaculteit psychologie van die Universiteit, tevens met een leeropdracht aan de Economische Faculteit. Van 1971 tot 1993 bekleedde hij de leerstoel Arbeids- en Organisa-tiepsychologie aan de Universiteit van Amsterdam, eerst als lector en vanaf 1976 als hoog-leraar. In 1993 werd hij hoogleraar Personeelwetenschappen aan de Universiteit van Tilburg; vanaf 2000 had hij de leerstoel Arbeids- en Organisa-tiepsychologie aan die Universiteit. In het jaar 1972-1973 was hij verbonden aan het Institute for Social Research van de University of Michigan in Ann Arbor. In de periode 1982-1983 werkte hij aan het NIAS te Wassenaar, terwijl hij voorjaar 1989 werkzaam was aan de Gra-duate School of Business Administration van de University of Washington in Seattle. Hij was lid of associate editor van diverse internationale wetenschappelijke tijd-schriften en treedt nog steeds op als reviewer. Hij is (co-)auteur van 22 boeken en meer dan 100 wetenschappelijke artikelen en hoofdstukken, waaronder twee

Handboeken van de A & O Psychologie. Hij is bestuurslid geweest van veel commissies, raden en besturen, zoals o.a. voorzitter van het Nederlands Instituut van Psychologen. Zijn onderzoek (met veel promovendi) had – binnen en buiten Nederland – betrekking op beloning van de arbeid; arbeidstijdregelingen; arbeidsmotivatie, en Human Resource Management. Tegenwoordig is hij betrokken bij onderzoek en advieswerk op het gebied van arbeidsvoorwaarden en strategisch organisatiebeleid.

Prof. dr. M.A. van den Hout (1955) studeerde van 1975 tot 1980 (klinische) psychologie aan de Rijksuniversiteit Groningen. In 1980 aanvaardde hij een opleidingsplaats aan de faculteit der Geneeskunde van de Universiteit Maastricht. In 1984 promoveerde hij op het proefschrift “Carbondioxide and Anxiety. An experimental approach to a clinical claim” en in 1985 werd hij ingeschreven in het register Klinisch Psychologen van het Nederlands Instituut van de Psychologie. Hij werd in 1985 aangesteld als docent bij de faculteit Gezondheidswetenschappen van de Universiteit Maastricht en werd in 1988 benoemd als hoogleraar aan deze faculteit. Vanaf 1988 tot maart 2004 was hij vakgroepsvoorzitter. Vanaf 1986 tot 2001 gaf hij leiding aan de Maastrichtse onderzoeksgroep “Experimentele Psychopathologie”; vanaf 1995 was dat een officieel universitair instituut waarvan van den Hout directeur was. Tevens was hij van 1995 tot maart 2004 wetenschappelijk directeur van de landelijke onderzoeksschool Experimentele Psychopathologie. Van 1998 tot maart 2004 was hij hoofd van de afdeling Medische Psychologie in het Academisch Ziekenhuis Maastricht. Vanaf maart 2004 is hij verbonden aan de Universiteit Utrecht met als leeropdracht Klinische psychologie in het bijzonder de Experimentele Psychopathologie. M.A. van den Hout is auteur en co-auteur van nationale en internationale publicaties. Hij zit in verschillende redacties van Nederlandse tijdschriften en van het British Journal of Clinical Psychology en Behaviour Research and Therapy. Hij is hoofdredacteur van het Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry.

Prof. dr. W.H.F.W. Wijnen begon zijn loopbaan aan de Rijksuniversiteit Groningen als wetenschappelijk medewerker aan het Psychologisch Instituut ‘Heymans’ en later als hoofd van het Centrum voor Onderzoek van het Wetenschappelijk Onderwijs. In 1971 promoveerde hij op een methode voor het bepalen van de grens voldoende/onvoldoende bij studietoetsen. Van 1973-1977 was hij hoofd van de afdeling Onderwijsontwikkeling en Onderwijsresearch van de Universiteit Maastricht. Vanaf 1977 was hij aldaar hoogleraar ‘Ontwikkeling en Onderzoek van Hoger Onderwijs’. In de jaren 1979-1981 was hij rector magnificus aan dezelfde universiteit. Hij was voorzitter van de landelijke commissie Kwaliteit en Studeerbaarheid en maakte, als voorzitter of lid, deel uit van enkele visitatiecommissies.

Bijlage 2

Bezoekschema visitatie Psychologie

Dag voorafgaand aan het eigenlijke bezoek

- 17u00 - 18u30 intern beraad visitatiecommissie
- 19u informele ontmoeting met een vertegenwoordiging van de academische overheid, het faculteitsbestuur en opleidingsafgevaardigden
- 20u avondmaaltijd visitatiecommissie

Eerste dag

- 9u - 10u gesprek visitatiecommissie met opleidingsverantwoordelijken, de opstellers van de zelfstudie en een student uit de opleidingsraad/permanente onderwijscommissie/opleidingscommissie
- 10u - 10u45 gesprek met de studenten uit de opleidingsraad/permanente onderwijscommissie/opleidingscommissie en andere beleidsorganen
- 10u45 - 11u30 gesprek met leden van het academisch personeel uit de opleidingsraad/permanente onderwijscommissie/opleidingscommissie
- 11u30 - 11u45 pauze
- 11u45 - 12u30 gesprek met eerste-cyclusstudenten
- 12u30 - 13u15 gesprek met tweede-cyclusstudenten
- 13u15 - 14u15 middagmaal
- 14u15 - 15u. gesprek met assistierend academisch personeel en bursalen
- 15u - 16u gesprek met zelfstandig academisch personeel eerste cyclus
- 16u - 16u15 pauze
- 16u15 - 17u15 gesprek met zelfstandig academisch personeel tweede cyclus
- 17u15 - 18u nabespreking commissie, extra gelegenheid tot inzage cursussen, nota's en examenopgaven

- 18u - 19u gesprek met afgestudeerden van de opleiding
- 19u informele ontmoeting met het faculteitsbestuur en
 opleidingsafgevaardigden
- 20u avondmaaltijd visitatiecommissie

Tweede dag

- 9u - 11u bezoek commissieleden onderwijsruimten, practicumlokalen, biblio-
 theek computerlokalen e.d.
- 11u - 11u45 gesprek met verantwoordelijken studie-advies en -begeleiding
 (facultair en centraal), ombudspersoon, verantwoordelijke inter-
 nationalisering (facultair), verantwoordelijke interne kwaliteitszorg
- 11u45 - 12u30 spreekuur en aanvullende gesprekken op uitnodiging van de
 commissie
- 12u30 - 13u gesprek met het bestuur van de faculteit, facultair coördinator,
 opleidingsverantwoordelijken
- 13u - 14u middagmaal
- 14u - 17u intern beraad van de commissie, voorbereiding mondelinge
 rapportering
- 17u mondelinge rapportering

